

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

№ 181 (7349)

Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında statistika sahəsində Anlaşma Memorandumu imzalanıb

4

Avropa Siyasi Birliyi və Azərbaycan

2

Avropa Siyasi Birliyinin yeddinci iclası Danimarkanın paytaxtı Kopenhagendə bütün qitənin liderlərini bir araya toplayıb.

CƏBRAYIL: İkinci Qarabağ müharibəsində azad edilən birinci şəhər

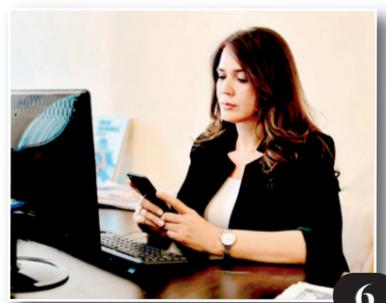

Müəllim həyata vəsiqə verəndir

3

Müəllimə hədiyyəmiz kitab olsun!

6

Cütlük terapiyaları boşanmaya əngəl ola bilər?

7

"Telekanallarda reyting mədəniyyət və əxlaqdan üstün tutulur"

9

İnfarktın səbəbi COVID-19 peyvəndidir?

16

Avropa Siyasi Birliyi və Azərbaycan

Avropa Siyasi Birliyinin yeddinci iclası Danimarkanın paytaxtı Kopenhagendə bütün qitənin liderlərini bir araya toplayıb. Ortaq siyasi iradənin nümayişi kimi özünü təqdim edən Avropa Siyasi Birliyi həm də cəmiyyətlərin və vətəndaşların sülhü, inkişafı və firavanlığı üçün çalışmaq istəyir. Liderlər ümumi təhlükəsizlik vəziyyəti ilə üzləşdiyi geosiyasi vəziyyətdə Avropanı daha güclü və təhlükəsiz etmək yollarını müzakirə ediblər. Açılış plenar iclasından sonra Avropada təhlükəsizlik vəziyyətinin müxtəlif aspektləri, o cümlədən, ənənəvi və hibrid təhlükəsizlik təhdidləri, iqtisadi təhlükəsizlik və miqrasiya məsələləri geniş şəkildə müzakirə olunub.

Aİ-ni iclasda Danimarkanın Baş naziri Mette Frederiksen ilə həmsədrlik edən Avropa Şurasının sədri Antonio Kosta, həmçinin Avropa Komissiyasının sədri Ursula fon der Leyen və Avropa Parlamentinin sədri Roberta Metsola təmsil ediblər. Avropa Siyasi Birliyinin iclası Avropa Şurasının qeyri-rəsmi iclasının ertəsi günü baş tutub. Məqsəd ümumi maraq doğuran

ji və rəqəmsal sahələrə sərmayə qoymağa davam edəcək. Avropa Azərbaycanı mühüm tərəfdaş kimi qiymətləndirir və əlaqələri gücləndirməyə sadıqdır.

Aİ-nin Azərbaycanla münasibətləri 1999-cu ildən qüvvədə olan Aİ-Azərbaycan Tərəfdaşlığı və Əməkdaşlıq Sazişinə əsasla-

Azərbaycan viza rejiminin sadələşdirilməsi haqqında saziş 2014-cü ildə qüvvəyə minib və bu, Azərbaycan vətəndaşlarının, xüsusən də tez-tez səyahət edənlərinin Aİ ölkələrinin əksəriyyətinə səyahət etmək imkanı verən qismüddətli viza almasını asanlaşdırıb və ucuzlaşdırıb.

məsələn, Bakı limanından malların və xidmətlərin daşınması üçün dayanıqlı mərkəz kimi istifadə olunması, Azərbaycanda nəqliyyat dəhlizlərinin rəqəmsallaşdırılması, kənd inkişafı və iqtisadi artımla bağlı bir sıra layihələr həyata keçirir. Aİ həm də Azərbaycanda minatəmizləmə əməliyyatları ilə bağlı Azərbaycanın ən böyük donorudur və riskləri azaltmaq və insanların həyatını xilas etmək üçün dəstək verir.

Aİ Qonşuluğun İnkişafı və Əməkdaşlıq Aləti (NDICI) vasitəsilə Azərbaycanda sosial-iqtisadi inkişafı və islahatları dəstəkləyir. Ədliyyə sektorunda aparılan islahatları Aİ-nin Azərbaycanı yardımının prioritetlərindən biridir. Aİ xüsusilə mübahisələrin alternativ həllini dəstəkləyir, korrupsiya ilə mübarizəyə kömək edir, vətəndaşlar və bizneslər üçün hüquqi yardım və ədalət mühakiməsinə daha yaxşı çıxış təmin edir. Azərbaycan Avropa İttifaqına üzv ölkələrin dövlət idarələri ilə həmyaşidlara təlim və mübadilə təklif edən tvinning alətinin əsas benefisiarlarından biridir. Aİ Azərbaycanda demokratiya, insan haqları, media azadlığını təşviq edən vətəndaş cəmiyyətinin dəstəkçisidir.

Enerji tərəfdaşları

Azərbaycan Aİ üçün strateji enerji tərəfdaşdır və hazırda Aİ-nin qaz tələbatının təxminən 5%-ni təmin edir. Cənub qaz dəhlizi Xəzər dənizindən qazın Avropa bazarlarına çıxarılması üçün strateji təşəbbüsdür və Avropanın enerji təchizatının təhlükəsizliyini artırılması üçün əsas vasitədir. 2019-cu ildə Azərbaycan Şərqi Avropanın enerji səmərəliliyi və ətraf mühit üzrə tərəfdaşlığına (E5P) qoşulub. Enerji səmərəliliyi də daxil olmaqla enerji sektorunda Aİ-nin əlavə dəstəyi EU4Energy təşəbbüsü vasitəsilə təmin edilmişdir. 2024-cü ilin mart ayında Aİ, həmçinin Azərbaycanın bərpə olunan enerji agentliyi ilə Avropanın WindEurope sənaye assosiasiyası arasında külək enerjisi sahəsində əməkdaşlığa dair anlaşma memorandumunun imzalanmasına kömək etdi.

Avropa Siyasi Birliyinin yeddinci iclasında həmçinin

Digər ölkələr haqqında da müzakirələr aparılıb. Qısaca olaraq onu deyə bilərik ki, Aİ Şurasının prezidenti Kosta, Ali Komissar von der Leyen və Ali Nümayəndə Kaja Kallas, Fransa, Polşa, Rumıniya liderləri və Böyük Britaniyadan olan nümayəndə ilə birlikdə Moldova Prezidenti Maia Sandu ilə görüşüblər. Prezident Kosta Sandunu demokratik və Avropayönlü qüvvələrin ötən bazar günü Moldovada əldə etdiyi qələbə münasibətilə təbrik edib. Liderlər Moldova Respublikası vətəndaşlarının səs verdiyi Avropanın gələcəyinə doğru irəliləyişi necə sürətləndirməyi müzakirə ediblər. Prezident Kosta Norveçin Baş naziri Yonas Qahr Störe ilə ikitərəfli görüş keçirib. Norveç Aİ-nin yaxın dostu və tərəfdaşdır. Daim dərinləşən əməkdaşlığımız ümumi dəyərlərə və ümumi prioritetlərə əsaslanır. Aİ və Norveç birlikdə Təhlükəsizlik və Müdafiə Tərəfdaşlığının həyata keçirilməsi, Ukraynaya dəstəyinin gücləndirilməsi və iqlim gündəmini irəlilətmək üzərində işləyirlər.

Prezident Kosta, fon der Leyen və baş nazir Frederiksen Ukrayna prezidenti Volodymyr Zelensky ilə görüşüb və ədalətli və davamlı sülh əldə olunana qədər Aİ və tərəfdaşlarının Ukraynaya dəstəyini təkrarlayıblar. Qeyd olunub ki, Ukraynanı dəstəkləmək müharibəni dəstəkləmək deyil, o, Ukraynanın davamlı sülhə, ədalətli sülhə olan hüququnu dəstəkləyir.

V.VƏLİYEV

P.S. Məqalədə Avropa mənbələrinə istinadlar var

məsələlərin həlli üçün siyasi dialoqu və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək, Avropa qitəsinin təhlükəsizliyini, sabitliyini və rifahını gücləndirməkdir. Bu siyasi koordinasiya platforması heç bir mövcud təşkilatı, strukturu və ya prosesini əvəz etmir və hazırkı mərhələdə yenilərinə yaratmaq məqsədi daşımadığını bəyan edir.

Avropa Siyasi Birliyi indi yeddi dəfə toplaşmışdır. Prezident Kosta, prezident fon der Leyen və ali nümayəndə Kaja Kallas Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanla görüşüb. Prezident Kosta baş nazir Paşinyanı Azərbaycanla razılaşdırılmış əlaqədar irəliləyiş, regionda sülh və sabitlik yolunda mühüm addım münasibətilə təbrik edib. Bildirilib ki, əldə olunan sülh Avropa üçün böyük bir məqamdır.

Azərbaycan – Aİ

Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Kosta, Prezident fon der Leyen və ali nümayəndə Kaja Kallas Vaşinqtonda olarkən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə də görüşmüşdülər. Və bu gün də Kopenhagendə görüş zamanı birdaha vurğulanı ki, Aİ Global Gateway strategiyası vasitəsilə regional əlaqəyə - nəqliyyat, ener-

nir. Aİ Azərbaycanda əsas investor və onun ən böyük ticarət tərəfdaşdır və ölkəmizlə Avropa Qonşuluq Siyasəti və onun şərq regional ölçüsü olan Şərq Tərəfdaşlığı çərçivəsində əməkdaşlıq edir. 2016-cı il noyabrın 14-də Şura Azərbaycanla təkmilləşdirilmiş çərçivə sazişi üzrə danışıqlar aparmaq üçün mandat qəbul edib. Danışıqlar 7 fevral 2017-ci ildə başlayıb. Aİ ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq həmçinin 2018-ci ildən qüvvədə olan birgə tərəfdaşlıq prioritetlərini rəhbər tutur. Bu prioritetlər Avropa Qonşuluq Siyasətinin dəyər və prinsiplərini əks etdirir və bunlara institutların və yaxşı idarəetmənin gücləndirilməsi, iqtisadi inkişaf və bazar imkanları, əlaqə, enerji səmərəliliyi, ətraf mühit və iqlim fəaliyyəti, hərəkətilik və insanlar arasında əlaqələr daxildir.

Əməkdaşlıq Şurası Aİ-Azərbaycan Tərəfdaşlığı və Əməkdaşlıq sazişinə əsasən yaradılmış ən yüksək rəsmi qurumdur və sazişin icrasına nəzarət edir. 19 iyul 2022-ci il tarixində Brüsseldə 18-ci Aİ-Azərbaycan Əməkdaşlıq Şurası keçirilib. İclasın məqsədi Aİ-Azərbaycan münasibətlərinin ümumi vəziyyətini nəzərdən keçirmək və gələcək əməkdaşlıq üçün qarşılıqlı maraq doğuran məsələləri müzakirə etmək olub. Aİ-

2025-ci ilin avqustunda Aİ Ermənistan-Azərbaycan sülh müqaviləsinin paraflanmasını və siyasi bəyannamənin imzalanmasını alqışlayıb. Ermənistan və Azərbaycan arasında imzalanmış bu saziş onilliklər boyu davam edən münaqişəyə son qoymaq üçün mühüm irəliləyişdir. Aİ regional əlaqələrə və tam açıqlığa sərmayə qoymağa, ilk növbədə münaqişə irsi ilə bölünmüş əhaliyə fayda gətirməyə və regionu davamlı sülh, sabitlik və rifaha yaxınlaşdırmağa hazır olduğunu bəyan edib. Qeyd edək ki, Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Kosta və Avropa Komissiyasının sədri fon der Leyenin Ermənistan-Azərbaycan Sülh Müqaviləsinin paraflanması və Prezident Əliyevlə Baş nazir Paşinyan arasında Vaşinqtonda bəyannamə ilə bağlı birgə bəyanatı təsadüfi deyil.

İnvestisiyalar

Aİ Azərbaycanın həm neft, həm də qeyri-neft sektorunda ən böyük xarici investordur. Avropa ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsini dəstəkləmək və yaşıl və rəqəmsal keçidi sürətləndirmək üçün Azərbaycana investisiyalarla dəstək verir. AB investisiyalarının maliyyələşdirilməsi,

Müəllim həyata vəsiqə verəndir

Dünya ictimaiyyətinin məhəbbətlə qarşılacağı və daim qəlbində gəzdirdiyi müəllimlərin peşə bayramı ölkəmizdə sevgi ilə qeyd olunur. Bu gün 5 oktyabr - Beynəlxalq Müəllimlər Günü. Bu tarixin qeyd edilməsinə dair qərar ilk dəfə 1966-cı il oktyabrın 5-də YUNESKO tərəfindən verilib. Təşkilat tərəfindən müəllimlərin statusunun artırılması ilə bağlı tövsiyə xarakterli sənəd qəbul edilib. İndi dünyanın 100-dən çox ölkəsində oktyabrın 5-də müəllimlər peşə bayramlarını qeyd edirlər.

Bu bayramın beynəlxalq səviyyədə keçirilməsi, həqiqətən də, böyük sevginin bəşəri təcəssümünü özündə ehtiva edir. Ağıl və elm kimi dünyaya məxsus olan açarın milyonlarla insanlara əxzində, məhz müəllim qüdrəti, müəllim əməyi əvəzsiz və sonsuzdur. Odur ki, bəşəriyyət formalaşdığı bir zamandan müəllimə olan münasibət fərqli məcrada özünü göstərə bilmişdir. Cəmiyyəti idarə edənləri, həkimi, hakimi, alimi, elə müəllimin özünü bir sözlə, hər kəsi tərbiyə edən, bir şəxsiyyət olaraq yetişdirən müəllimdir. Müəllim ustadır, öyrədəndir, həyata vəsiqə verəndir. Bu cür məfhumları özündə cəmləşdirən peşə sahibinin peşə bayramının respublika səviyyəsində qeyd olunması ona olan qiymətin bir ölçüsüdür. Dünyanın bütün peşə sahiblərini həyata hazırlayan elə müəllimdir. Bu baxımdan, müəllimlik peşəsi heç bir peşə ilə müqayisəyə gəlməyən bir nümunədir. Dünyanın ən müdrik simaları, liderləri, böyük şəxsiyyətləri, beynəlxalq aləmin hegemon qüvvələri bu ad qarşısında adiləşir, öyrənməyə və nəyisə əxz etməyə çalışırlar.

Müəllim bağbandır, elə bağban ki,
Hər gül qönçəsində bir ömür yaşar.
Müəllim loğmandır, elə loğman ki,
Səsində, sözündə min bir məlhəm var.

"MÜƏLLİM ADINI VƏ ŞƏRƏFİNİ UCA TUTACAĞIMA AND İÇİRƏM!"

"Hər birimizdə müəllimin hərərətlı qəlbini bir zərrəciyi var. Mən dünyada müəllimdən şərəfli ad tanımıram". - deyən Ümummilli Lider Heydər Əliyev, Azərbaycana rəhbərlik etdiyi bütün illərdə, müəllim əməyini yüksək qiymətləndirib, onlara böyük hörmətlə yanaşmış, təhsil işçilərinin maddi vəziyyətinin, rifah halının yaxşılaşdırılmasının qayğısına qalır.

Körpə könullərdə məşəl yandıran, onu sabahın qurucusu və yaradıcısına çevirən müəllimdir. Bu cür bir peşənin sahibi olan insanın qəlbində yanan işığın şöləsi ətrafa yayıldıqca onun nurunun fəvqində bu dünya

böyük bir insanlığa xidmət edir. Ali dəyərlərə, bəşəri dəyərlərə, sülhə, əmin-amanlığa, gözəl zəkaya, xeyirxahlığa, ədalətə, birliyə, ziyallığa və şəxsiyyətə. Bir sözlə, arzuladığımız bir cəmiyyətə. Toxum kimi səpdikləri boy atdıqca Vətən nurlanır, inkişaf edir. Suvardığı torpaqdan boy verənlər Vətən sərhədinə bir çəpər olur. Belə bir müqəddəs peşə sahibinə ən gözəl fikirlərimizi ünvanlasaq, yenə də azdır. "Hələ yazılmamış, hələ qırışmış, hamar beyinləri cilaladılan" müəllimdir! Tez durub gec yatan, bu gün sabahımızı yaradan müəllim.

"Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına riayət edərək Azərbaycan təhsilinin ənənələrinə sadiq qalacağıma, keyfiyyətli təhsil xidməti göstərəcəyimə, peşəkar fəaliyyət zamanı qeyri-etik davranışın hər hansı bir formasına yol verməyəcəyimə, həmkarlarım, təhsilçilərim, valideynlər və digər şəxslərlə münasibətləri hörmət, şərəf və ləyaqət əsasında quracağıma, müəllim adını və şərəfini uca tutacağıma and içirəm." Bu Azərbaycan müəlliminin tən-tənəli şəkildə Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı altında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əl basmaq ilə içdiyi anddır. O and ki, gələcək illərdə onu hər an məsuliyyətli olmağa, istənilən bir hərəkətinə cavabdeh olmağa səsəyir. Azərbaycana layiqli, vətənpərvər, savadlı gənclərin yetişməsində müəllimin payı müstənsandır. Bu gün müəllim andı içən hər kəs müstəqil bir dövlətin tələblərinə cavab verən nəsillər yetişdirir və onları cəmiyyətə layiqli vətəndaş kimi verir.

MƏKTƏBİ HƏR ŞEYDƏN ÜSTÜN MİLLƏTİN HƏR YERDƏ, HƏR İŞDƏ ZƏFƏRİ-HAQQDIR

44 günlük Vətən müharibəsində şəhid olan, qazi olan, ümumilikdə iştirakçı olan hər kəs on bir il parta arxasında müəllimlərdən dərslər almış, Azərbaycan tarixini öyrənmişdilər. Hər il bir sınıfdan o biri sinfə adlayan şagirdlər 20 Yanvar faciəsini, Xocalı soyqırını,

Birinci Qarabağ savaşını dərinləndirərək nə vaxtsa torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasında iştirakçı olacaqlarına əmin idilər. Əli silahlı səngərdə düşməne dərslər verəcəkdilər. Gün gəldi, zaman yetişdi. Müəllimlərdən aldığı vətənpərvərlik dərslərini döyüş meydanında göstərdilər. Düşməne dərslər verən Azərbaycan ordusunun sıralarında döyüşkən ruhlu, vətəni qorumaq qüdrətində olan biləcək gənci kimi. Bir şeirin misralarında vurğulandığı kimi, Məktəbi hər şeydən üstün millətin Hər yerdə, hər işdə zəfəri-haqqdır.

Xatırladaq ki, Vətən müharibəsi başlayanda Vətən, deyib cəbhəyə yola düşən müəllimlərimiz də az olmadı. Bu gün müəllimlər günündə onların adını vurğulamaq, əlbəttə ki, borcumuzdur. Torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda qəhrəmanlıq göstərərək şəhid olan müəllimlərimiz Vüqar Vəliyev, Famil Əhmədov, Rəşad Məmmədov, Elvin İmaməliyev, Etiram Hüseynli, Qoşqar Ömər, Vidadi İsrailov, Elxan Rzayev, Xəlil Nəcəf, Elgün Quliyev, Tural Rəhimov, Rəvan Lətifov, Əvdi Quliyev, Rəhil İsmayilov, Emil Qurbanov və Kənan Müzəffərli. Bu adlar əbədi olaraq tariximizə yazılıb. Vaxtilə parta arxasında dərslər alan bu müəllimlər zaman yetişir ki, milli ruhlu, gələcəyin vətənpərvər ruhlu övladlarını yetişdirir və tale elə getirir ki, cəbhədə döyüşçü kimi bir meydan vuruşurlar. Bu o müəllimlərdir ki, həm müəllim kimi vətənə layiqli övladlar yetişdirib, həm də zamanı yetişəndə silaha sarılıb. Vətəndaş müəllim! Qarşınızda baş əyirik!!!

Zəfər tarixin yaşayan məktəbli bu tariximizdən gələcək nəsillərə söz açarlardan olacaqlar. Ona görə də onlara parta arxasında ikən böyük, ali sevgi ilə yoğrulmuş şəhidlərimizi keçdiyi yol, qəhrəmanlıq səhifələrinin əsas məqamları aşılır. öyrənilir. Bəli, bu gün biz belə müəllimlərimizlə fəxr edirik. Vətən eşqi ilə yanan və yaşayan. Bu eşqi yüzlərlə, minlərlə şagirdlərinə əxz edən müəllimlər. Adınız şərəflidir!

"TƏHSİL BİZİM GƏLƏCƏYİMİZDİR"

Zaman-zaman müəllim haqqında müdrik sözlər, gözəl kəlamlar deyənlər çox olmuşdur. Platon deyirdi: "Müəllimlik hər şeydən əvvəl bir tanrı sənətidir". Aristotel isə belə deyirdi: "Atam məni bu dünyaya gətirib, amma müəllimim isə mənə bu dünyada həqiqi səadət yolunu tapmaqda yol göstə-

rib". Həzrəti Əli isə mənə bir hərf öyrədən qulu olmağa hazırım, deyirdi. Hər yerdə olduğu kimi, Azərbaycanda da müəllimə qarşı böyük bir imic formalaşmış, hər kəs onun şəxsiyyətinə və böyüklüyünə hörmətlə yanaşır. Dünyanın dərk edilməsi elmdə olduğundan, müəllimə bütün zamanlarda ehtiyac duyulur. Həyatı, yazıb-yaratdığı öyrədən müəlliminə mənən borclu olduğunu dərk edərək, onun vücudu qarşısında səcde edir. Bir müəllimin gücü bir ordu ilə müqayisə oluna bilər. Hər fərdin cəmiyyətdə formalaşması müəllim əməyi, təxəyyülü, zəhməti və illəri hesabına başa gəlir. Cəmiyyətə savadlı, elmi bilikli gənclər ordusunu yetişdirən müəllim onu şəxsiyyət və vətəndaş olaraq cəmiyyətə hazırlayır. Elm və savadla bahəm, bu dəyərlərin aşılınması əsas şərt olduğundan, hər bir müəllim ünsiyyətdə olduğu şagirdlərinə bu keyfiyyətləri aşılamaq üçün öz peşəkarlığını ortaya qoyur. Müəllim pedaqoq və psixoloqdur. Müəllim özünü tərbiyə edib, özündə kamil insanı sifətləri aşılayıb-sa, demək, müəllim adı ona yaraşır. Özünə aşıladığı bu sifətləri mütləq cəmiyyətə də aşılayacaq. Belə bir cəmiyyətdə missiya daşıyıcısı olan müəllimə yetirilən diqqət də yetərincədir.

Bu gün sivil ölkələr sırasında Azərbaycanı nüfuzlu dövlət kimi görürüksə, demək, dövlətin güclü silahı olan elmi inkişafdadır. Ölkə rəhbərliyi tərəfindən atılan addımlar bu sahənin daha da inkişafına yönəlmişdir. İyirmi birinci yüzillik elm və informasiya əsrinə olduğundan, sürətli inkişafda Azərbaycan da təhsilini dünya səviyyəsində qurur. Təhsilin inkişafına göstərilən yüksək diqqət Azərbaycanın dünya miqyasında tanınmasına və layiqli yerinin təmin olunmasına xidmət edir. Təhsil sistemində əldə olunan yeniliklər Azərbaycan elminin dünyaya inteqrasiya sürətini artırır.

Dövlət başçısı İlham Əliyevin ölkəyə rəhbərlik etdiyi illər ərzində, təhsilin inkişafı ilə bağlı qarşıya qoyulmuş hədəflər uğurla yerinə yetirilib. Qəbul olunmuş dövlət proqramları, layihələr, aparılan islahatlar təhsil müəssisələrinin maddi-texniki və tədris bazasının möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynayıb. Belə ki, məktəblərdə əsaslı təmir-tikinti işlərinin aparılması, müasir tipli yeni təhsil ocaqlarının tikilib istifadəyə verilməsi regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı dövlət proqramlarında öz əksini tapıb. Eyni zamanda, "Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin avadanlıqlarla təmin olunmasına dair İnkişaf Proqramı" bu sahədə tətbiq edilən tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin edib. Dövlət başçısının yüksək diqqəti və effektiv göstərişləri əsasında atılan addımlar, icra edilən dövlət proqramları təhsil sistemində keyfiyyətə yeni inkişaf meyillərinin əldə edilməsinə və yüksək nəticələrin qazanılmasına xidmət edir.

Azərbaycanda təhsilə verilən qiymət və diqqət, artıq təhsilin keyfiyyətə yeniləşməsinə gətirib çıxarıb. Prezident İlham Əliyevin dediyi kimi, "Azərbaycanda təhsil sisteminin təkmilləşməsinə çox böyük diqqət göstərilir. Təhsil bizim gələcəyimizdir". Dünyada mövcud olan ən qabaqçıl təcrübə Azərbaycanda tətbiq edilir. Buna görə də, məsuliyyət hissi ilə cəmiyyətə layiqli vətəndaşlar yetişdirilməlidir. Müəllim hər bir yenililiyi izləyərək, onu tətbiq etməlidir. Müəllim savadı və dünyagörüşü ilə böyük bir nəsli tərbiyə edir. Bütün dünyada gedən prosesləri izləyir və ölkəmiz üçün vacib olan məsələləri şagirdlərə çatdırır. Bu günün məktəblisi, gələcəyin əsgəri və vətəndaşdır. Bu prizmadan çıxış edərək, yüksək bilikli şagird yetişdirməklə, müəllim cəmiyyətə sağlam ruhlu vətəndaş hazırlamalıdır. Təmali məktəb partaları arxasında qoyulan şagirdlər, məhz bu gün müəllimin böyük zəhməti sayəsində inkişaf edir. Xalqımızın milli tefəkküründə müəllim adı hər zaman ucalıq, ziyalılıq və mənəvi saflıq rəmzi kimi təcəssüm olunur, böyük hörmətlə və yüksək ehtiramla çəkilir.

Müəllimlər gününüz mübarək, ƏZİZ MÜƏLLİMLƏR!

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında statistika sahəsində Anlaşma Memorandumu imzalanıb

Türkiyənin paytaxtı Ankara şəhərində keçirilən İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Statistika Komissiyasının 14-cü sessiyası çərçivəsində oktyabrın 3-də Türkiyə Statistika İnstitutunda Dövlət Statistika Komitəsi sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib.

Görüş çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında statistika sahəsində Anlaşma Memorandumu imzala-

nıb. Memorandumu Dövlət Statistika Komitəsinin sədri Tahir Budaqov və Türkiyə Statistika İnstitutunun Prezidenti Erhan Çetinkaya imzalayıblar.

Memorandumda nəzərdə tutulmuş işlərin həyata keçirilməsi rəsmi statistika sahəsində ikitərəfli əlaqələrin daha da intensivləşdirilməsi və gücləndirilməsinə, statistik istehsal prosesində müasir informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinə və statistikanın bir sıra sahələrində qabaqcıl təcrübənin qarşılıqlı mübadiləsinə töhfə verəcəyi qeyd olunub.

2009-cu il Naxçıvan Sazişinin imzalandığı məkən kimi Azərbaycan həmişə Türk dövlətləri ailəsinin mərkəzində dayanıb. Onun suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bərpası region üçün yeni dövr açıb, sülhü möhkəmləndirib və daha geniş əməkdaşlıq imkanları yaradıb.

Kubaniçbek Ömürəliyev: Azərbaycan həmişə türk dövlətləri ailəsinin mərkəzində dayanıb

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu fikirləri Türk Dövlətləri Təşkilatının Baş katibi Kubaniçbek Ömürəliyev oktyabrın 3-də qeyd edilən Türk Dövlətlərinin Əməkdaşlıq Günü münasibətilə yazdığı "Bişkekdən Qəbələyə qədər: Türk dövlətlərinin nailiyyətləri və perspektivləri" sərəlvhəli məqalədə ifadə edib.

Baş katib qeyd edib: "Azərbaycanın böyük neqliyyat və enerji layihələrində - Cənub Qaz Dəhlizindən tutmuş Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu və Orta Dəhlizədək rolu hamıya məlumdur. Bu təşəbbüslər ticarət yollarını qısaldır, qitələri birləşdirir və global əlaqəyə töhfə verir. Enerji sahəsində əməkdaşlıq başqa bir təməl daşdır: Azərbaycanın iddialı dəniz külək layihələri və Yaşıl Dəhliz tərəfdaşlığı ölkələrimizin davamlı inkişaf səylərini nümayiş etdirir".

O vurğulayıb ki, iqtisadi baxımdan

rəqəmlər də öz sözünü deyir. Ümumi ÜDM-i 2,1 trilyon dollardan çox olan türk dövlətləri global iqtisadi gücdür. Bir vaxtlar TDT-də təvazökar 3 faizlik ticarət həcmi artıq 7 faizə yüksəlib və böyüməkdə davam edir. İlk dəfə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən irəli sürülmüş Türk Ticarət və Sənaye Palataları İttifaqı və Türk İnvestisiya Fondu kimi mexanizmlər milyonlarla sahibkarı bir araya gətirir və rifahın regionumuzda kiçik və orta sahibkarlığa çatmasını təmin edir.

K.Ömürəliyev yazıb: "2025-ci il oktyabrın 7-də liderlərimiz Qəbələdə "Regional sülh və təhlükəsizlik" mövzusunda Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə görüşünə toplaşacaqlar. Bu sammit rəmzi və tarixi məqam - Azərbaycanın qədim şəhərində tarixlə müasirliyin yaxınlaşması və Azərbaycanın sədrliyi ilə yeni fəslin başlanğıcı olacaq.

Gözləntilər böyükdür, təməllər möhkəmdir. Azərbaycanın strateji mövqeyi, siyasi çəkisi və iqtisadi potensialı onu təşkilatımızı yeni inkişaf mərhələsinə və beynəlxalq arenada daha böyük nüfuz qazanmağa istiqamətləndirir. Cənubi Qafqazda sülhü təşviq edən son Vaşinqton sənədləri ilə bu sammitin mövzusu bütün regionumuz üçün dərin rezonans doğurur. Prezident Əliyev dediyi kimi: "Türk Dövlətləri Təşkilatı bizim fundamental beynəlxalq təşkilatımızdır. O, bizim ailəmizdir. Türk dünyası bizim ailəmizdir. Bizim başqa ailəmiz yoxdur". Bişkekdən Qəbələyə və ondan çox-uzaqlara səyahətimizi müəyyən edən də məhz bu ailə ruhu və təleyimizdir. TDT bundan sonra da birliyi möhkəmləndirəcək, əməkdaşlığı dərinləşdirəcək, regionumuzda və dünyada sülh və tərəqqi üçün güc kimi xidmət edəcəkdir".

CƏBRAYIL: İkinci Qarabağ müharibəsində azad edilən birinci şəhər

Prezident İlham Əliyev: Cəbrayılın azad olunmasının çox böyük əhəmiyyəti vardır. Çünki İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə işğalçılardan azad edilmiş birinci şəhər idi. O vaxta qədər artıq müharibə bir həftə idi ki, gedirdi və 20-yə yaxın kənd azad edilmişdi, o cümlədən Cəbrayıl rayonunun kəndləri. Ancaq şəhər olaraq birinci şəhər Cəbrayıl olmuşdur və Cəbrayıl əməliyyatı xüsusi əhəmiyyətə malik idi. Ordumuz, Silahlı Qüvvələrimiz böyük peşəkarlıq, qəhrəmanlıq göstərmişdir və işğalçıları Cəbrayıl şəhərindən qovmuşdur. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Vətən müharibəsində əsl qəhrəmanlıq, fədakarlıq, rəşadət göstərmişdir. Biz şəhidlərimizlə əbədi fəxr edəcəyik. Əlbəttə, Cəbrayıl şəhərinin azad olunması həm müharibənin sonrakı gedişatına müsbət təsir göstərmişdir, eyni zamanda, Ordumuzun və ümumiyyətlə, xalqımızın mənəvi ruhunu yüksəltmişdir.”

üstündə qoymadığı yurd yerlərimizdən biri olduğu üçün həyata keçirilən işlərlə yeni bir həyata doğru addımlamaqdadır. Artıq Böyük Qayıdış Proqramına əsasən artıq onlarla ailə Cəbrayıla qayıdıb.

Cəbrayıl qısa bir nəzər

Cəbrayıl Kiçik Qafqaz dağlarının cənub-şərqində, Gəyən düzü və Qarabağ silsiləsində yerləşir. Rayon cənubdan Araz çayı boyu İran İslam Respublikası ilə həmsərhəddir. Sahəsi 1049 kvadrat kilometrdir, ərazisi əsasən dağlıqdır. Araz çayının qırağı vaxtilə Tuqay meşələri ilə sıx olmuşdur. Arazboyu düzənliklərin torpaqları yüksək məhsuldarlığa malik tünd şabalıdı torpaqlardır. Məhsuldar olan bu torpaqlarda Cəbrayılın iri kəndləri - Böyük Mərcanlı, Soltanlı və s. yerləşir. Cəbrayıl rayonun ən yüksək zirvəsi Dağ Tumasdır (1580 m). Erməni işğalından əvvəl rayonda yaşı 400-500 olan 14 iri diametrlə çinar ağacı, 104 kəhriz və 99 bulaq vardı.

Cəbrayıl rayonu 8 avqust 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 4 yanvar 1963-cü ildə ləğv edilərək Füzuli rayonuna birləşdirilmiş, 17 iyun 1964-cü ildə yenidən yaradılmışdır.

Rayon əhalisi arasında ərazinin adının VIII əsrdə yaşamış Cəbrayıl atanın adından alması ilə bağlı fikirlər var. Amma Cəbrayıldakı saysız-hesabsız abidələrin, mağaraların, qalaların, bürclərin, məbədlərin qalıqları bu yaşayış ərazisinin yaşının daha qədim olmasından xəbər verir. Rayonun köhnə qəbiristanlığında qədim yazılar yazılmış bir lövhə parçası aşkar olunmuşdur. Həmin yerdə, yolun qırağında isə iki başdaşı vardır. Başdaşlarının yuxarı hissəsində heyvan təsvirləri-dağ keçiləri və Qobustan qayaüstü təsvirlərini xatırladan müxtəlif tamqalar həkk edilmişdir. Cəbrayılın ətrafında müxtəlif bədii formaya malik qəbirdaşları vardır, onlardan qoç heykəli olan ikisi Azərbaycanın digər dağətəyi

rayonlarındakı abidələrin analogiyasıdır. Cəbrayıl rayonunda müxtəlif türbələr-Dağtumas kəndində XIII-XVI əsrlərə aid türbə, Şıxlar kəndində yerləşən Şıxaba türbəsi (XIV əsr), Xubyarlı kəndində XVI əsrə aid səkkizguşəli türbə və onlarla başqa tarixi-dini memarlıq nümunələri vardır.

23 avqust 1993-cü il tarixində rayon Ermənistan ordusu tərəfindən işğal edilmiş, yaşayış məskənləri ilə yanaşı, tarixi-dini abidələri də məhv olunmuş, işğal nəticəsində rayona 13,928 milyard ABŞ dolları məbləğində ziyan dəymişdir. Cəbrayılı məcburi köçkünlər respublikanın 58 rayonunun 2000-dək yaşayış məntəqəsində, çadır düşərgələrində, yük vaqonlarında və yataqxanalarda məskunlaşmışdılar.

Xudafərin körpüləri

Vahid Azərbaycan rəmzi kimi qəbul edilən Xudafərin körpüsü də Cəbrayıl rayonunda yerləşir. Bu körpü haqqında ilk məlumat VIII-IX əsrlərə aiddir. Xudafərin körpüsü Cənubi Azərbaycanla Şimali Azərbaycanın orta əsr şəhərlərini birləşdirən karvan yolunun üstündə tikilib. O, həm də mühüm hərbi-strateji əhəmiyyət daşıyır. Araz çayının ən dar, qayalıqla əhatələnən yerində inşa edilmiş ilk körpü VIII əsrin sonu-IX əsrin əvvəllərindən başlayaraq, XIX əsrə kimi fəaliyyət göstərmişdir. Kərpic körpü isə XII əsrdə tikilmişdir.

Tarixçilər yazırlar ki, Cəbrayıl nənki təkə Xudafərin körpüləri, eyni zamanda Azərbaycan memarlıq sənəti sahəsində mühüm yer alan bir çox monumental abidələr, qalalar, türbələr, məscidlər və sair var. Bu ərazilər Kür-Araz mədəniyyətinin təşəkkül tapdığı və Qədim Şərq mədəniyyətinin Qafqaza təsirində keçid məntəqələrindən, habelə qədim mədəniyyətlərin qovuşduğu yurd yerlərindən biridir.

Ardı Səh. 6

Bəli, dövlət başçımızın da qeyd etdiyi kimi, bizim hamımızda inam var idi ki, bu müharibə bizim Zəfərimizlə başa çatacaq və hər yaşayış məntəqəsinin azad edilməsi, o cümlədən şəhərlərimizin azad edilməsi bu inamı daha da artırırdı.

Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna daxil olan üç rayondan biri Cəbrayıl Qubadlı və Zəngilan kimi, 2020-ci ilin 27 sentyabrında başlanan və 44 gün davam edən İkinci Vətən müharibəsində müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sərkərdəliyi ilə qəhrəman milli ordumuz tərəfindən işğaldan azad edilən ərazimizdir. 44 gündə düşmənin 30 il ərzində torpaqlarımızda qurduğu keçilməz barrikadalar yerlə yeksan olundu. 30 il düşmən tapdağı altında inləyən, doğmasını gözləyən Qarabağımız anası Azərbaycana qovuşdu. Doğmalarının addım səsi ilə üzü güldü torpaqlarımızın. Bir-birindən gözəl, tarixi və mədəniyyət abidələri,

yeraltı-yerüstü sərvətləri ilə zəngin olan yurd yerlərimiz öz sahiblərinə qayıtarıldı.

4 oktyabr 2020-ci ildə Cəbrayıl rayonunun mərkəzi və bir sıra kəndləri işğaldan azad olunaraq yenidən Azərbaycan torpaqlarına birləşdirildi. Prezident İlham Əliyevin 2023-cü il iyulun 31-də imzaladığı Sərəncama əsasən, hər il oktyabrın 4-də Cəbrayıl Şəhəri Günü qeyd olunur.

2020-ci il noyabrın 26-da "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı təsis edildi. Cəbrayıl rayonunun işğaldan azad edilməsi uğrunda aparılmış döyüş əməliyyatlarında iştirak edərək şəxsi igidlik və şücaət nümayiş etdirmiş Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin 22775 hərbi qulluqçusu "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilib.

Artıq azad torpaqların hər birində müharibə bitən gündən bərpa işləri gedir. Cəbrayıl rayonu da düşmənin daşı daş

CƏBRAYIL: İkinci Qarabağ müharibəsində azad edilən birinci şəhər

Əvvəli-Səh-5

Bu zənginlikləri özündə əks etdirən Cəbrayılın 2020-ci il sentyabrın 27-də Böyük Mərcanlı, Nüzgar, oktyabrın 3-də Mehdili, Çaxırlı, Aşağı Maralyan, Şeybəy və Quycaq, 4-də Cəbrayıl şəhəri və Karxulu, Şükürbəyli, Çərəkən, Daşkəsən, Horovlu, Mahmudlu, Cəfərabad, Yuxarı Maralyan, Decal, 5-də Şıxəli Ağalı, Sarıcalı, Məzrə, 9-da Qaracallı, Süleymanlı, Əfəndilər, 15-də Doşulu, 19-da Soltanlı, Əmirvarlı, Maşanlı, Həsənlı, Əlikeyxanlı, Niyazqullar, Keçəl Məmmədli, Şahvəlli, Hacı İsmayillı, İsaqlı kəndləri və əhəmiyyətli yüksəklikləri, mövqeləri, bu ərəzələrin fonunda isə Xudafərin işğaldan azad edildi.

Oktyabrın 18-də Azərbaycanın Dövlət Müstəqilliyi günündə Xudafərin körpüsü üzərində Azərbaycan bayrağı qaldırıldı. Həmin gün Xudafərinlə sanki üz-üzə dayanıb ona belə söylədim: Azadlığın, növrəğin mübarək, Xudafərin. Nə gözəl tarix yazıldı aşırımlarına. Sən axı 1991-ci ildə əldə etdiyimiz müstəqilliyi doyunca yaşamamışdın. Üçrəngli bayrağın üstündə bərqərar olduğun Arazın sularındakı əksini ətrafındakı zirvəsi səmaya toxunan dağlara, sıldırım qayalıqlara yaya bilməmişdin. Bayrağın mübarək, azadlığın mübarək, Xudafərin. Sən Allaha səni yaratdığı üçün təşəkkür edirsən əsrlərdir. Biz azərbaycanlılar da Allaha səni bizə yenidən qovuşdurduğu üçün minnətdarıq, ey ulu yurdumuz, müqəddəs torpağımız Cəbrayılın göz bəbəyi...

Cəbrayıl yeni həyat gəlir

Bütün azad edilmiş torpaqlarımız kimi, Cəbrayıl da yeni həyatla 30 il əvvəlki çağlarından da gözəl mənzərələr bəxş olunur. Nəzərə alsaq ki, dövrümüz 30 il əvvəlkindən daha müasirdir, belə olan təqdirdə bu müasirliyin qədim torpaqlarımıza verəcəyi yenilikləri yaxın gələcəkdə görəcəyik. Qədimliyin fonunda müasirliyin tətbiqi isə hər biri turizm üçün böyük əhəmiyyətə malik torpaqlarımıza gələnləri heyran edəcək.

Dövlətimizin başçısı necə ki, ötən 20 ildə Qarabağın azad olunması üçün yorulmaz fəaliyyət göstərdi, Zəfəri xalqına nəsib etdi, bu gün də həmin torpaqların qədimliyini qoruyub saxlamaqla müasir formada bərpasına rəhbərlik edir. Bu isə bütün azad torpaqlarımıza təbii ki, yeni həyat gətirir...

Cəbrayıl da tətbiq olunanlar da yaxın gələcəkdə ata-baba yurdlarına tamamilə

qayıdacaq sakinlər üçün bütün yenilikləri əlçatan edəcək. 5 illik xronika bunları deməyə əsas verir.

2021-ci ilin oktyabr ayında dövlətimizin başçısı Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkının təmələqoyma mərasimində, "Cəbrayıl" yarımstansiyasının, Cəbrayıl Dövlət Sərhəd Xidmətinin hərbi hissə kompleksinin açılışında, Cəbrayıl Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının təmələqoyma mərasimində, Cəbrayıl akademik Mehdi Mehdizadə adına orta məktəbin, Cəbrayıl şəhərində ilk çoxmənzilli yaşayış məhəlləsinin təmələqoyma mərasimində iştirak edib, Cəbrayıl ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşüb. Memorial Kompleksin və şəhərin bərpasının təməlinin qoyulması da həmin vaxt heyata keçirilib.

2022-ci ilin oktyabrında isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın birgə iştirakı ilə Horadiz-Ağbend demir yolu xəttinin Cəbrayıl rayonundan keçən hissəsində yerləşən Qumlaq stansiyasının təmələqoyma mərasimində iştirak edib. Elə həmin gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın birgə iştirakı ilə ağac əkme mərasimi olub. Hər iki ölkə rəhbəri "Azərbaycan-Türkiyə Beynəlxalq Meşə Təlim Mərkəzi", "Ağıllı Tingçilik" və "Dostluq Meşəsi" Kompleksinin təmələqoyma mərasimində iştirak ediblər.

Dövlətimizin başçısı 2023-cü ilin may ayında Hadrut-Cəbrayıl-Şükürbəyli avtomobil yolunun təməlini qoyub. Bu yol başlanğıcını Hadrut yaşayış məntəqəsindən götür-

məklə və Cəbrayıl rayonundan keçməklə Şükürbəyli kəndində Hacıqabul-Mincivan-Zəngəzur dəhlizi avtomobil yoluna birləşir. Yolun uzunluğu 43 kilometr olacaq. Dörd hərəkət zolaqlı yol boyunca avtomobil körpüləri tikilir. Həmin səfər çərçivəsində ölkəmizin rəhbəri Cəbrayılın Şükürbəyli və Horovlu kəndlərinin də təməlini qoyub.

Sentyabr ayında isə ölkə rəhbəri Cəbrayıl Yaşayış Kompleksində aparılan tikinti işlərlə tanışlıq məqsədilə Cəbrayıla səfər edib. Elə həmin gün Prezident "Azərişiq" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Cəbrayıl Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzinin açılışında iştirak edib.

2024-cü ildə ölkəmizin başçısı Cəbrayıl rayonunda bir neçə yaşayış məntəqəsinin, eləcə də rayonun Karxulu, Maşxanlı kəndlərinin təmələqoyma mərasimlərində iştirak edib. May ayında "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarının açılışını edib.

Mətanət Məmmədova

Müəllimə hədiyyəmiz kitab olsun!

Bəlkə də bu barədə yüzlərlə dəfə yazılıb, deyilib, çağırış edilib. Lakin bir qulağımızdan alıb, o biri qulağımızdan ötürmüşük havaya. Biz jurnalistlər isə yazmaqdan usanmırıq, qoy yüz birinci, min birinci dəfə də yazaq və deyək. Bəlkə eşidən və əməl edən olar.

Axı nə üçün müəllimlərə hədiyyə verilməlidir? Heç bu barədə düşünən bir valideyn olubmu? Müəllim məktəbdə dərslərini deyir, qarşılığında da məvacibini alır. Onları hədiyyələrə şükrəkləndirən valideynlərdir. Valideyn hədiyyə verməyə, müəllim necə ala bilər? Valideyn hədiyyə verməyə, müəllim əslində hədiyyə arzusunda olsa da, bunu nə açar, nə də ağardar.

Valideyn komitələrinin başbilenləri heç bilmirlər ki, müəllimlər üçün daha nələr etsinlər ki, onların yanında yaxşı adamlara çevrilsinlər. Bunun üçün də "votsap"da açdıqları qruplarda başlayırlar valideynlərin zəhləsini tökməyə. Qoy bir sınıfdə olsun 2-3 imkanlı valideyn. Qalan valideyn bir dərs ilində dəfələrlə 10-15, 20-30 manatdan yığmalara pulu haradan alıb verməlidir?

Görəsən bu "ənənəyə" nə vaxt son qoyulacaq? Sözüün həqiqi mənasında, bu, "ənənədən" də çox özbaşınalıqdır. Nəticələr isə göz önündədir. Valideyn həm pul yığır, həm hədiyyə alır, həm restoranda tədbir keçirir. Üst-üstə gələn, görün, bunu etmək üçün hər valideyndən nə qədər pul yığılır? Yaxşı, valideyn daha sonra nə edir? Başlayır əlindəki telefonlarla videolar çəkib sosial şəbəkələrdə paylaşır. Övladlarımızın taleyini tapşırığımız müəllimlər də rüsvay olur, cəmiyyət arasında hörmətdən düşürlər.

Beləliklə, uşaqlarda səhv təfəkkürün formalaşmasına səbəb yaradan elə biz valideynlərdir. Olmazdı ki, valideyn komitələrinin başbilenləri vəzifələrini yalnız müəllimlərə pul yığmaq üzərində deyil, uşaqlar üçün daha səmərəli işlər üzərində qurardılar? Belə olan təqdirdə hər il dəfələrlə qarşılaşdığımız rüsvayçılıqlar da olmaz.

Bu səbəbdən yenə də valideynlərə çağırış edirik, müəllimlərə hədiyyə verməyin. Müəllimə hədiyyəmiz kitab olsun, bütün sinif şagirdləri adından dəyərli bir kitab. Qoy evində, kitab rəfində qalsın, onunla dərs verdiyi uşaqları xatırlasın.

Müəllimlərə hədiyyə verməyin! Bunun əsl səbəbkarı valideynlər, sizlərsiniz. Müəllimin sizdən hədiyyə istəmək, tələb etmək haqqı yoxdur. Bunu dərk etməyin vaxtı çoxdan ötüb keçib. Gec də olsa, ayılın. Bu yoldan çəkilin. Özünü də, müəllimləri də biabır etməyin. Bu ənənəni nəsillərdən-nəsillərə ötürməyin.

Uşaqların beynini zəhərləməyin. Müəllimləri pis öyrədib hədiyyə almayın, pul verməyə imkan olmayan uşaqlarla onların arasına Çin səddi çəkməyin. Bəsdir! Dövlətimiz müəllim üçün hərtərəfli şərait yaradıb. O, vəzifəsinin icrası üçün məsuldur. Yeterli əmək haqqı alır. Hədiyyə almaq istəyirik? Qoy bu, kitab olsun. Müəllimlər də buna öyrəşəcək və bir gün daha "bu, nədir?,-deməyəcəklər.

Mətanət Məmmədova

Son illərdə ailədaxili münasibətlərdə psixoloji dəstək almaq, xüsusilə də cütlük terapiyalarına müraciət etmək getdikcə daha çox yayılmaqdadır. Boşanmaların artması, ailə dəyərlərinin dəyişməsi, sosial və iqtisadi təzyiqlər ailə institutunu sınağa çəkir. Bu baxımdan cütlük terapiyaları, tərəflər arasında yaranan problemlərin həlli və münasibətlərin qorunması üçün mühüm vasitələrdən biri hesab olunur. Lakin əsas sual budur: cütlük terapiyası həqiqətən boşanmanın qarşısını ala bilirmi? SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Cütlük terapiyasının mahiyyəti

Cütlük terapiyası ailə psixoloqu və ya terapevtin rəhbərliyi ilə aparılan prosesdir.

Burada məqsəd tərəflərin:

- bir-birini dinləməsi və anlamağı öyrənməsi,
- münasibətdəki əsas problemləri (ünsiyyət çatışmazlığı, güvən böhranı, xəyanət, maliyyə gərginliyi və s.) aşkar etmək,
- emosional bağları gücləndirmək,
- mübahisələrin konstruktiv şəkildə həllini öyrənməkdir.

Terapiya zamanı hər iki tərəf öz baxış bucağını açıq ifadə edir və qarşılıqlı anlaşma mühitinin yaradılmasına çalışılır.

Boşanmaya qarşı təsiri

Cütlük terapiyalarının boşanmaya mane olması bir neçə faktordan asılıdır:

Mübahisənin səbəbi

Əgər problem ünsiyyət və emosional bağların zəifləməsidir, terapiya çox vaxt münasibətlərin bərpasına kömək edir. Xəyanət, şiddət və ya ciddi dəyər ziddiyyətləri kimi problemlərdə isə terapiya bəzən boşanmanın qaçılmaz olduğunu göstərir.

Hər iki tərəfin istəyi

Terapiya yalnız hər iki tərəf evliliyi xilas etmək istəyirsə effektiv olur. Əgər tərəflərdən biri artıq qərarını verib, terapiya daha çox "sülh yolu ilə ayrılıq" üçün faydalı ola bilər.

Mütəxəssisin peşəkarlığı

Təcrübəli terapevt cütlüyün emosional ehtiyaclarını düzgün qiymətləndirib, onlara uyğun metodlar tətbiq etdikdə nəticələr daha uğurlu olur.

Vaxt faktoru

Problemlər uzun müddət yığılıb qalırsa, həll prosesi də çətinləşir. Erken mərhələdə müraciət edən cütlüklərdə terapiya daha uğurlu nəticə verir.

Araşdırmalar göstərir ki, cütlük terapiyalarından keçənlərin əksəriyyəti münasibətlərində müsbət dəyişikliklər hiss edir. Təxminən hər 2 cütlükdən 1-i terapiyadan sonra evliliyini davam etdirir və münasibətlərdə ünsiyyətin yaxşılaşdığını bildirir. Digərləri isə terapiyanın boşanmanı qaçılmaz etdiyini, amma ayrılığın daha sakit və sağlam formada baş verdiyini qeyd edir.

Beləliklə, cütlük terapiyası hər zaman boşanmanın qarşısını almağa zəmanət verməyə deyil, münasibətlərin sağlam şəkildə davam etməsinə və ya mədəni şəkildə ayrılmasına şərait yaradır. Ən əsası, tərəflər bir-birini daha yaxşı başa düşməyi öyrənir, emosional yüklərini azaldır və gələcək həyatlarında daha sağlam münasibətlər qurmaq üçün təcrübə qazanırlar.

Cütlük terapiyaları boşanmaya əngəl ola bilər?

Dünyada cütlük terapiyasının qiymətləri - ümumi mənzərə

ABŞ: əksər mənbələrə görə cütlük terapiyası sessiyası tipik olaraq \$100–\$200 arasındadır; bəzi ixtisaslaşmış və ya şəhər mərkəzlərində bu \$250–\$350+ ola bilər. (saat/ sessiya əsasında).

Avropa: ölkədən asılı olaraq dəyişir — məsələn, Fransada və bir neçə qərbi Avropa paytaxtında cütlük sessiyaları 80–160 arasında, Almaniya/Niderland kimi ölkələrdə orta səviyyəli təxminən \$120–140 civarındadır. Böyük şəhərlərdə qiymətlər daha yüksək olur. Böyük Britaniya: dövlət (NHS) vasitəsilə pulsuz variantlar mövcud olsa da, özəl seanslar bölgəyə görə £50–£150+ arasında dəyişir (Londonda daha baha).

Onlayn platformalar: ixtisaslaşmış onlayn cütlük terapiyası xidmətləri aylıq abunə və ya paket sistemində olur — nümunə: Regain kimi platformalarda abonentlik \$70–\$100 həftəlik (faktiki olaraq aylıq paketlər) və ya sessiya əsaslı xidmətlərdə \$75–\$150 əhatə edir. Onlayn qiymətlər yerli bazardakından daha ucuz və ya çevik ola bilər.

Azərbaycanda (Bakı və regionlar) - realistik qiymət aralığı və mənbələr

Yerli medianın apardığı təhlilə və terapiya/psixoloq kataloqlarına görə Bakıdakı fərdi və ailəvi/cütlük konsultasiyalar adətən təxminən 30–150 AZN arası başlayır; məşhur/uzman mütəxəssislər və klinikalar 100–200 AZN və bəzən daha yüksək səviyyədə qiymət tələb edə bilərlər. Bir neçə klinik/portalın təqdim etdiyi qiymətlər və yerli media araşdırmaları bunu təsdiq edir.

Klinik/privat xəstəxana paketləri və ya psixoterapiya proqramları (məs. psixoterapiya paketləri, diaqnostika + bir neçə seans) daha baha ola bilər (xarici klinik platformalar Bakı üçün bəzi seansları ~\$150-dən göstərir — bu, xüsusi tibb mərkəzləri üçün təklifdir).

Azərbaycanda rəsmi dövlət dəstəyi çərçivəsində müəyyən sosial qruplar üçün (məktəblər, müdafiə və s.) psixoloji dəstək proqramları olur — bu xidmətlər ucuz və ya pulsuz təşkil olunur. Lokal özəl bazar qiymətləri praktik olaraq tələb və mütəxəssisin reputasiyasına görə geniş diapazonda dəyişir.

Qiymətlərə təsir edən əsas amillər

Terapevtin ixtisası və təcrübəsi — ailə terapiyası üzrə ixtisaslı mütəxəssis daha yüksək haqq tələb edir.

Sessiyanın müddəti və forması — 45–60 dəq tipikdir; bəzi terapevtlər 90 dəq də təklif edir (daha baha). Onlayn sessiyalar adətən daha qısa və ucuz olur.

Məkan (şəhər/region) — böyük şəhərlərdə (məs. Bakı, London, NY) qiymətlər daha yüksəkdir.

Xidmət paketi və əlavə qiymətlər — ilkin diaqnostika, ev tapşırıqları, e-mail/çat dəstəyi, qrupu seansları pakete daxildir və qiyməti artırır.

Sertifikat/peşəkar şəbəkə — akkredite olunmuş terapevtlər və klinikalar daha yüksək qiymət tələb edir.

Ödəniş modelləri - nə gözləmək olar

Saat/sessiya əsaslı (ən çox rast gəlinən) — bir seans üçün ödəniş.

Paketlər — 6–12 seanslıq paketlərdə hər

sessiya üçün endirim təmin edilir.

Abunəlik / onlayn platforma — həftəli/aylıq ödəniş; məhdud sayda canlı sessiya + mesaj dəstəyi.

Sığorta — ABŞ-da bəzi sığortalar psixoterapiyanı qismən əhatə edir; cütlük terapiyası hər zaman sığorta çərçivəsində olmaya bilər — öncədən yoxlamaq lazımdır.

Büdcənizə uyğun variantlar (praktik tövsiyələr)

İlk görüşdə qiyməti və paketləri dəqiqləşdirin. Həkim/təcrübə, sessiya müddəti, əlaqə üçün əlavə imkanlar (e-mail/çat) barədə soruşun.

Sliding-scale (gəlirə görə endirim) təklif edən terapevt axtarın — bir çox peşəkarlar imkanlılara endirim edir.

Universitetlərin psixologiya departamentləri — tələbə klinikalarında nəzarətli və daha ucuz terapiya təklif edilə bilər.

Grup terapiyası və seminarlar — fərdi seansdan daha ucuz alternativ ola bilər.

Onlayn platformalar — daha sərfəli və vaxt qənaət edən seçimdir (xüsusilə xarici ekspertlərdən məsləhət istəyənlər).

Tez-tez verilən praktiki suallar
“Neçə sessiya lazım olur?” — ortalama 8–20 sessiya arasında olur; problemə görə dəyişir.

“Cütlük olaraq birlikdə və ya ayrı-ayrı olmaq lazımdır?” — hər iki forma mümkündür; terapevt vəziyyətə görə həm ayrı həm də birlikdə iş təklif edə bilər. “Qiymət artdıqda terapiyanın keyfiyyəti də artır?” — adətən təcrübəli mütəxəssislər daha yüksək haqq tələb edir, amma qiymət keyfiyyətinin birbaşa göstəricisi deyil — referans, akkreditasiya və uyğunluq mühümdür.

Ayşən Vəli

İşğaldan azad edilən ilk şəhər - Cəbrayıl Şəhəri Günü

"Bu gün Azərbaycan ordusu Cəbrayıl şəhərini və rayonunun bir neçə kəndini işğaldan azad etmişdir. Eşq olsun Azərbaycan ordusuna! Qarabağ Azərbaycandır!" Bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 4 oktyabr 2020-ci il tarixində özünün rəsmi "Twitter" sahifəsində yazmışdı.

Beş il bundan əvvəl Cəbrayıl şəhəri 2020-ci il oktyabrın 4-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalından azad edildi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin məlum Sərəncamına əsasən, hər il oktyabrın 4-də Cəbrayıl Şəhəri Günü qeyd olunur. Cəbrayıl rayonunun ərazisində aparılan hərbi əməliyyatlar nəticəsində ümumilikdə 1 şəhər və 90 kənd işğaldan azad edilib. Cəbrayıl 44 günlük Vətən müharibəsində işğaldan azad edilən ilk şəhər kimi tariximizə həkk olundu. "Bu gün Azərbaycan ordusu Cəbrayıl şəhərini və rayonunun bir neçə kəndini işğaldan azad etmişdir. Eşq olsun Azərbaycan ordusuna! Qarabağ Azərbaycandır!" Bu fikirləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 4 oktyabr 2020-ci il tarixli rəsmi "Twitter" sahifəsində yazmışdı. Həmin gün Cəbrayıl şəhəri və rayonun Karxulu, Şükürbəyli, Yuxarı Maralyan, Çərəkən, Daşkəsən, Horovlu, Decal, Mahmudlu, Cəfərabad kəndləri işğaldan azad olunmuşdu. "Oktyabrın 4-ü bizim tariximizdə əbədi qalacaq. Çünki oktyabrın 4-də Cəbrayıl şəhəri işğalçılardan azad edildi və bu Qələbənin çox böyük mənası var idi. Çünki ilk dəfə olaraq müharibənin birinci həftəsində şəhər, rayon mərkəzi azad edilmişdi", - deyə Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev bildirmişdir. 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyəti, xalqımızın inamı və ordumuzun gücü qüdrəti ilə Zəfər tariximizi yazdıq. Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə ordumuz Ermənistan böyük zərbə vurdu və əzəli torpaqlarımız işğaldan azad olundu. Bu gün Azərbaycan işğaldan azad olunan torpaqlarımızda üçrəngli bayrağımız dalğalanır.

"BU DƏRƏCƏDƏ VƏHŞİLİYİ, QEYRİ-İNSANİ HƏRƏKƏTLƏRİ TƏSƏVVÜR ETMƏK MÜMKÜN DEYİLDİ"

"Cəbrayılın azad olunmasının çox böyük

əhəmiyyəti vardır. Çünki ikinci Qarabağ müharibəsi dövründə işğalçılardan azad edilmiş birinci şəhər idi. O vaxta qədər artıq müharibə bir həftə idi ki, gədirdi və 20-yə yaxın kənd azad edilmişdi, o cümlədən Cəbrayıl rayonunun kəndləri. Ancaq şəhər olaraq birinci şəhər Cəbrayıl olmuşdur və Cəbrayıl əməliyyatı xüsusi əhəmiyyətə malik idi. Ordumuz, Silahlı Qüvvələrimiz böyük peşəkarlıq, qəhrəmanlıq göstərmişdir və işğalçıları Cəbrayıl şəhərindən qovmuşdur. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Vətən müharibəsində əsl qəhrəmanlıq, fədakarlıq, rəşadət göstərmişdir. Biz şəhidlərimizlə əbədi fəxr edəcəyik. Əlbəttə, Cəbrayıl şəhərinin azad olunması həm müharibənin sonrakı gedişatına müsbət təsir göstərmişdir, eyni zamanda, Ordumuzun və ümumiyyətlə, xalqımızın mənəvi ruhunu yüksəltdi. Bizim hamımızda inam var idi ki, bu müharibə bizim Zəfərimizlə başa çatacaq və hər yaşayış məntəqəsinin azad edilməsi, o cümlədən şəhərlərimizin azad edilməsi bu inamı daha da artırırdı", - deyə Azərbaycan Prezidenti çıxışlarının birində diqqətə çəkib. Azərbaycanın iqtisadi gücü, dinamik inkişafı işğaldan azad olunan ərazilərimizdə abadlıq-quruculuq işlərini sürətləndirir. Vaxtilə "Qarabağ Ermənistandır", - deyən Ermənistan rəhbərliyi öz məğlubiyyətini qəbul etməyə məcbur oldu və 2020-ci ilin noyabrın 10-da Azərbaycan Prezidenti, Rusiya Prezidenti və Ermənistan baş nazirinin birgə imzaladığı bəyanatla, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Qarabağ münəqqəşəsi zonasında atəşin və bütün hərbi əməliyyatların tam dayandırılması elan olundu. 1993-cü il 23 avqust tarixində Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunan Cəbrayıl rayonunun 27 illik həsrətinə də son qoyuldu. Cəbrayıl şəhəri və rayonu 1993-cü il avqustun 23-də işğal edilib. İşğal vaxtı Cəbrayıl rayonu 1 şəhər, 4 qəsəbə və 97 kənddən ibarət idi. İşğal nəticəsində Cəbrayıl rayonuna 13,928 milyard ABŞ dol-

ları həcmində maddi ziyan dəyib. Cəbrayılı keçmiş məcburi köçkünlər respublikamızın 58 rayonu üzrə 2 minədək yaşayış məntəqəsində, eləcə də qaçqın düşərgələrində, yük vaqonlarında və yataqxanalarda məskunlaşmışdır. İşğala məruz qalarkən rayonun 52 min nəfər əhalisi olub.

Cəbrayıldan Birinci Qarabağ müharibəsində 362 nəfər şəhid, 191 nəfər əil olub. Rayonun 6 sakini Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülüb. 1050 kvadratkilometri əhatə edən Cəbrayıl rayonunun ərazisi, o cümlədən 100-ə yaxın kənd, 72 ümumtəhsil məktəbi, 150 mədəniyyət ocağı, 132 tarixi abidə işğal vaxtı vəhşicəsinə talan edilib, dağıdılıb. 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Müzəffər Ordumuz torpaqlarımızı erməni təcavüzkarlarından azad edərək işğala son qoydu.

"Mən tarixi Zəfərimizdən sonra birinci dəfə Cəbrayıla gələndə dəhşətə gəldim. Biz bildirdik ki, ermənilər bizim torpaqlarımızda öz vəhşiliyini hər yerdə göstərmişlər. Bilirdik ki, ərazilərimizin böyük əksəriyyəti dağıntılar içindədir. Amma bu dərəcədə vəhşiliyi, qeyri-insani hərəkətləri təsəvvür etmək mümkün deyildi. Cəbrayıldə demək olar ki, cəmi iki bina qalmışdı. Orada da erməni hərbciləri yerləşmişdi", deyə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirmişdir.

"BÜTÜN AZƏRBAYCAN XALQI QƏHRƏMAN ÖVLADLARIMIZA MİNNƏTDARLIQ HISSİ İLƏ YAŞAYIR"

Prezident İlham Əliyev 2020-ci il noyabrın 26-da "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalını təsis edib. Qəhrəmanlıq və şücaət təcəssümü olan bu dövlət təltifi Cəbrayıl rayonunun işğaldan azad edilməsi uğrunda aparılmış döyüş əməliyyatlarında iştirak edərək şəxsi igidlilik və şücaət nümayiş etdirmiş Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin 22744 hərbi qulluqçusuna verildi.

Vahid Azərbaycan rəmzi kimi qəbul edilən Xudafərin körpüsü də Cəbrayıl rayonunda yerləşir. 2020-ci ilin oktyabrın 18-i də tariximizə daha bir şanlı gün kimi yazıldı. Cəbrayıl rayonunda yerləşən tarixi Xudafərin körpüsünün üzərində 27 il sonra üçrəngli Azərbaycan bayrağı ucaldıldı. Vətən Müharibəsində böyük zəfərlərə imza atan müzəffər ordumuz tarixi abidəni öz

sahibinə qovuşdurdu. Azərbaycanın müharibədə qalib gəlməsindən ötən qısa bir dövrdə, noyabrın 16-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva işğaldan azad olunan Cəbrayıl rayonuna səfər etdi. Cəbrayıl şəhərində və Xudafərin körpüsündə Azərbaycan bayrağını qaldırdı. Hər kəsə bəllidir ki, qədim Xudafərin körpüsünün düşməndən azad edilməsi və Müzəffər Ali Baş Komandanın bu körpüdə Azərbaycan bayrağını ucaltması böyük tarixi, siyasi önəm daşıyırdı. Xudafərin xalqımızın mənəviyyatında, tarixində dərin iz buraxıb.

"İkinci Qarabağ müharibəsi tarixi Zəfərimizlə başa çatdı. Bu gün bütün Azərbaycan xalqı qəhrəman övladlarımıza minnətdarlıq hissi ilə yaşayır, vətənpərvərlik ruhunda yetişmiş gənc nəsil vaxtilə itirilmiş torpaqlarımızı xalqımıza, dövlətimizə qaytara bilməmişdir", - deyə Prezident bildirib.

Erməni vandalları, təcavüzkarları tərəfindən dağıdılmış əraziləri yenidən qurmaq böyük güc, potensial və zaman tələb edir. "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı" və "İşğaldan azad edilmiş ərazilərin Ümumi planı"na əsasən Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonlarında yerləşən yaşayış məntəqələrinin Baş planları hazırlanıb. Cəbrayıl şəhərinin Baş planına əsasən, şəhərin bərpası və inkişafı üçün 4 mərhələ nəzərdə tutulur. 2026-cı ilin sonunadək təqribən 3 800 nəfərin şəhərdə yerləşəcəyi nəzərdə tutulub. 2040-cı ilin sonuna qədər isə Cəbrayıl şəhərində 15 000 sakinin yaşayacağı proqnozlaşdırılır. Prezident İlham Əliyevin Cəbrayıl rayonuna tarixi səfərləri bir sıra hadisələrlə yaddaşa köçdü. Cəbrayılın işıqlı gələcəyi üçün təməllər qoyuldu. Dövlət başçımız tərəfindən təməli qoyulan Karxulu kəndinin 2040-cı ilədək layihələndirilən ərazisi 313 hektar təşkil edir və bu müddət ərzində kənddə 4428 sakin üçün 940 fərdi ev və bir neçə mərtəbəli bloku evlərin layihələndirilməsi, eləcə də tikintisi nəzərdə tutulur. Kənddə inzibati bina, klub-icma, ailə və idman sağlamlıq mərkəzləri, ticarət və məişət xidməti binası, kiçik sahibkarlıq obyektləri inşa olunacaq, əhalinin tələbatına uyğun iki tam orta məktəb və dörd uşaq bağçası tikiləcək. Eyni zamanda, Azərbaycan Prezidenti tərəfindən təməli qoyulan Cəbrayıl rayonunun Sarıcallı kəndində 2040-cı ilədək 4740 nəfər əhali üçün 1185 fərdi evin və bir neçə mərtəbəli bloku binaların layihələndirilməsi nəzərdə tutulur. Təməli qoyulan Maşanlı kəndində də 2040-cı ilədək 2360 sakin üçün 590 fərdi evin layihələndirilməsi, eləcə də tikintisi nəzərdə tutulub. Əlbəttə ki, ərazilərdə əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi üçün də hər cür şərait yaradılacaq. İşğaldan azad olunan ərazilərimizdə infrastruktur layihələr, yeni yolların çəkilişi, yaşayış yerlərinin təməlinin qoyulması, işə müəssisələrinin açılışı və s. planlı şəkildə layihələr əsasında həyatı keçirilir. Məqsəd insanların rahatlığının və firavanlığının təminatıdır.

31 ildən sonra Cəbrayıl şəhəri payızın ilk günlərində Böyük Qayıdışın sevincini yaşadı. Zəfər qazanmış xalqın nümayəndələri qan tökülmüş torpağa qürurla ayaq basdılar. Böyük Qayıdış proqramı üzrə Cəbrayıl şəhərinə ilk köç prosesi gerçəkləşdi. Cəbrayıl şəhərinə ilk köç 36 ailə olmaqla, 117 nəfərlə reallaşdı. Doğma yurda qayıdan Cəbrayıl sakinləri hərtərəfli dövlət qayğısı ilə əhatə olunublar. Bu gün cəbrayılılar öz doğma yurd yerlərində Cəbrayıl şəhər gününü qeyd edirlər.

Zümrüd BAYRAMOVA

“Telekanallarda reyting mədəniyyət və əxlaqdan üstün tutulur”

“Müasir dövrdə televiziya cəmiyyətin ən mühüm informasiya və mədəniyyət vasitələrindən biri olmalıdır. Lakin müşahidələr göstərir ki, efirlərimizdə mədəniyyət anlayışı arxa plana keçmiş, onun yerini şou xarakterli verilişlər, qalmaqallar və estetik dəyərlərdən uzaq təqdimatlar tutmuşdur”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında sosioloq Lalə Mehralı deyib.

O bildirib ki, əslində, efiərdə mədəniyyətin təbliği illərdir ki, məqsədli şəkildə arxa plana çəkilir: “Bunun nəticəsində tamaşaçılara mədəniyyət deyil, daha çox əxlaqsız

davranış nümunələri, qanunlara hörmətsizlik, zərərli vərdişlərə təşviq kimi mənfi təsir göstərən məzmunlar təqdim olunur. Belə olan halda efiə öz maarifləndirici funksiyasını

nı itirərək, bir növ manipulyasiya vasitəsinə çevrilir.

Bu gün özəl telekanalların böyük bir hissəsində aparıcı seçimi də mədəniyyət meyarlarına deyil, sponsor dəstəyinə, şəxsi populyarlığa və reyting gətirmə qabiliyyətinə əsaslanır. Bəzi hallarda sadə nitq mədəniyyəti olmayan şəxslərin aparıcılıq etməsi, cəmiyyət qarşısında kobud səhvlərə yol verməsi, ancaq buna baxmayaraq, efiərdə qalmağa davam etməsi sistemin nəzarətsizliyini göstərir. Halbuki normal nəzarət mexanizmi mövcud olsaydı, belə hallara yol verilmezdi.

Təəssüf ki, bir çox hallarda xalqı təhqir edən, qalmaqal yaradan şəxslər yalnız qısamüddətli müzakirə obyektinə olduqdan sonra yenidən efiərə qaytarılır. Bunun əsas səbəbi isə reyting məsələsidir. Çünki rey-

ting telekanallar üçün mədəniyyət, əxlaq və efiərdə davranış kodeksindən daha üstün tutulur. Bununla belə, dövlət telekanallarında efiərdə mədəniyyətinə ciddi riayət edən, peşəkarlığı ilə seçilən aparıcılar fəaliyyət göstərir. Özəl telekanallarda isə bu kimi nümunələr çox nadir hallarda müşahidə olunur. Əksər hallarda şou xarakterli verilişlərdə şoumenlərin və qalmaqal yaradan şəxslərin ön plana çəkilməsi efiərdə ictimai dəyərinə azaldır. Nəticə etibarilə, televiziya efiəri yalnız əyləncə vasitəsi deyil, həm də ictimai məsuliyyət daşıyan bir mədəniyyət məkanı olmalıdır. Əks halda, efiərdə mədəniyyətin yoxluğu təkcə estetik problemlər yaratmır, həm də gələcək nəsillərin dəyərlər sistemini də mənfi təsir göstərir”.

Səbinə Hüseynli

“Vergi yükü yalnız iqtisadi məsələ deyil”

“Vergi yükü yalnız iqtisadi məsələ deyil, həm də siyasi məsələdir. Dünyanın demokratik ölkələrində siyasi partiyaların əsasən vergi məsələsinə görə fraksiyalara bölünməsi təsadüfi deyil. Çünki vergi həm iqtisadiyyata, həm də insanların gündəlik həyatına birbaşa təsir göstərir. Əhalinin gəlirləri, istehlak imkanları və rifah səviyyəsi vergi siyasətindən asılıdır. Ona görə də vergi yalnız dövlətin gəlir toplama aləti deyil, həm də sosial ədalətin və siyasi münasibətlərin göstəricisidir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında iqtisadçı Elçin Rəşidov deyib.

İqtisadçı ekspert mühüm məqamlara aydınlıq gətirdi

Onun sözlərinə görə, Azərbaycanda bir sıra vergi növləri mövcuddur və onların təsiri əhali və şirkətlər üçün müxtəlif olur: “Şirkətlər gəlir vergisi ödədiklərinə görə, onların məhsullarının maya dəyəri artır. Bu isə nəticədə məhsulların rəqabət qabiliyyətinin azalmasına gətirib çıxarır. Gömrük rüsumları da mühüm rol oynayır. Əgər şirkət bu rüsumları ödəyərək xammal idxal edərsə, maya dəyəri bir daha artır. Bununla belə, idxal mallarına tətbiq olunan rüsumlar yerli istehsalçıların rəqabət qabiliyyətini artırır. Beləliklə, idxalçı əlavə xərc ödədiyi halda, yerli istehsalçı bazarında müəyyən üstünlük qazanır.

Digər mühüm məsələ satış vergisidir. Satış vergisi birbaşa malların qiymətinə təsir edir, nəticədə əhalinin istehlak imkanlarını azaldır. Bu, rifah səviyyəsinə mənfi təsir göstərir. Əslində isə bütün bu vergilərin məqsədi yalnız gəlir toplamaq deyil, həm də toplanan vəsaitin şəffaf və səmərəli xərclənməsini təmin etməkdir. Əgər vergilər infrastrukturunu yaxşılaşdırılması, sosial dəstək proqramları, təhsil və səhiyyənin inkişafına yönəldilsə, əhalinin rifahı yüksələ bilər. Təəssüf ki, Azərbaycanda dövlət sektorunda şəffaf və effektiv maliyyə idarəçiliyi tam təmin olunmayıb. Nazirliklərdə, dövlət şirkətlərində ciddi çatışmazlıqlar mövcuddur və bu

da vergi ödəyicilərinin inamına zərər vurur. Vergi anlayışı tarixi baxımdan da çox qədimdir. Keçmişdə imperiyaların sərhədləri onların haraya qədər vergi toplaya bildiklərinə görə müəyyən olunurdu. Yeni vergi dövlətçiliyin əsas atributlarından biri olub və indi də bu funksiyasını davam etdirir. Əsas məsələ vergilərin necə və hara xərclənməsidir. Demokratik ölkələrdə vergi siyasəti siyasi ideologiyaların ayrı-ayrılıqda xəttnə çevrilir. Sol partiyalar daha çox vergi, daha çox bərabərlik və gəlirlərin yenidən bölüşdürülməsinin tərəfdarıdır. Sağ partiyalar isə əksinə, vergilərin azaldılması, dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsinin məhdudlaşdırılmasını dəstəkləyir.

Azərbaycanın vergi sistemi digər ölkələrin təcrübəsindən bəhrələnsə də, hələ də ciddi çatışmazlıqlar qalmaqdadır. Vergi sistemi bütün subyektlər üçün bərabər tətbiq olunmalı və iqtisadi inkişafa dəstək verməlidir. Həm də sosial ədalət prinsipinə uyğun qurulmalı, progressiv – yəni artan dərəcəli – olmalıdır. Əgər yüksək gəlirli şəxslər daha çox, aşağı gəlirli şəxslər isə daha az vergi ödəyirsə, bu həm ədaləti, həm də iqtisadi balansı təmin edir. Azərbaycanda gələn

ildən (2026-cı ildən) yeni gəlir vergisi sistemi tətbiq ediləcək. Uzun müddət ərzində bəzi sektorlarda gəlir vergisi tutulmurdu, bu isə vergi sisteminin iqtisadi mahiyyətini zəiflədir, yalnız müəyyən dövlət və nəğd sektorlarla məhdudlaşdırırdı. Halbuki gəlir vergisi bütün sahələrdə tətbiq olunmalı və sistem progressiv xarakter daşımalıdır.

Vergi xidmətinin iqtisadiyyat Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərməsi isə əlavə pro-

sa və yerli büdcələr formalaşdırılsa, insanların ehtiyaclarına uyğun xərcləmələr mümkün olardı. Bu isə uzunmüddətli perspektivdə iqtisadi səmərəliliyi artırardı.

Vergi məəcəlləsinin pozulması halları isə daha ciddi problemdir. Yüksək gəlirli şəxslərin həyat sığortası sistemi adı altında vergidən azad edilməsi açıq-aşkar sosial ədaləti pozur. Vergi məəcəlləsi Konstitusiyadan sonra ən yüksək hüquqi sənəd olsa da, bəzi

blem yaradır. Çünki nazirlik sahibkarların maraqlarını qoruyan və iqtisadi artımı təşviq edən bir qurum olmalıdır. Vergi xidməti isə əsasən yığım və nəzarət funksiyası daşıyır. Bu iki istiqamət mahiyyətə zidd olduğundan maraq konfliktini yaranır. Nəticədə həm sahibkarların hüquqları müdafiəsiz qalır, həm də vergi siyasəti optimal şəkildə tənzimlənmir. Demokratik ölkələrdə bu balans ayrı qurumlar vasitəsilə qorunur.

Azərbaycanda vergilər əsasən mənbədə tutulur. Yeni vətəndaş öz gəlirindən vergini birbaşa özü ödəmədiyinə görə, vergi orqanları qarşısında məsuliyyət hiss etmir. Halbuki ABŞ kimi ölkələrdə vətəndaş gəlir əldə etdikdən sonra vergini özü hesablayıb ödəyir və bu səbəbdən dövlətdən şəffaflyq və hesabatlılıq tələb edir. Bizdə isə bu sistem mərkəzləşdirilmiş şəkildə aparılır və yerli səviyyədə qərarların verilməsinə imkan verilmir. Əmlak vergisi və satış vergisi kimi bəzi mexanizmlər praktiki olaraq tətbiq olun-

urumların daxili qaydaları ilə üstələnilir. Bu isə verginin sosial funksiyasını – gəlirlərin yenidən bölüşdürülməsini – tamamilə zədələyir. Nəticədə həm sosial ədalət prinsipi, həm də dövlət büdcəsi itkilərə məruz qalır.

Mərkəzi Bankın bu mexanizmi genişləndirmək niyyəti isə vəziyyəti daha da ağırlaşdırır. Strateji sənəd adlanan sənədlərdə problemlərin həlli yolları göstərilməlidir. Amma burada nəinki problemlər həll edilmir, əksinə, yeni problemlər yaradılır və dar qrupların maraqları təmin edilir. Əgər belə davam edərsə, vergi sistemi nə sosial ədalət prinsiplərinə, nə də iqtisadi səmərəlilik tələblərinə cavab verə biləcək. Beləliklə, Azərbaycanın qarşısında duran əsas vəzifə – vergi sistemini şəffaf, ədalətli, progressiv və effektiv mexanizmə çevirməkdir. Bu, yalnız iqtisadi inkişafın deyil, həm də siyasi sabitliyin və sosial rifahın təminatıdır”.

Günəli Fərzəliyeva

Günlük vərdişlərimizin görünməyən ekoloji izi

Bu gün supermarketdə aldığımız bir plastik torbanın, səhər yolda içdiyimiz birdəfəlik qəhvə stəkanının, evdə açıq qoyduğumuz işığın və ya telefonumuzu hər gün enerji ilə yükləməyimizin planetə necə təsir etdiyini çox vaxt düşünmürük. Çünki gündəlik həyatımızın sürəti o qədər yüksəkdir ki, xırda görünən seçimlərin arxasında yatan böyük ekoloji yük bizə görünməz qalır. Halbuki müasir dünyanın ən böyük paradokslarından biri də buradadır: fərdlərin kiçik davranışları birləşib iqlim dəyişikliyi kimi nəhəng bir problemin yanacağını təşkil edir.

Ətraf mühit böhranı adətən böyük zavodların tüstüsü, neft sızıntıları və ya tropik meşələrin kəsilməsi ilə əlaqələndirilir. Amma məsələnin digər tərəfi var, hər bir insanın sadə gündəlik qərarları da qlobal mənzərənin ayrılmaz hissəsidir. London İqtisadiyyat Məktəbinin araşdırmasına görə, inkişaf etmiş ölkələrdə orta statistik insanın illik karbon izi, dünyanın ən kasıb bölgələrində yaşayan onlarla insanın birlikdə buraxdığı izdən çoxdur. Deməli, məsələ yalnız sənaye və siyasət səviyyəsində deyil, həm də fərdi seçimlərdə gizlənir.

Maraqlıdır ki, ekologiya məsələsi uzun illər "yalnız hökumətlərin məsuliyyəti" kimi təqdim olunurdu. Amma son onillikdə yeni bir anlayış formalaşdı, gündəlik həyat ekologiyası. Bu yanaşma göstərir ki, bizim süfrəyə gətirdiyimiz yeməyin mənşəyi, geyindiyimiz paltarın istehsal prosesi və hətta internetdə bir saatlıq video izləməyimiz belə enerji sərfiyyatı ilə bağlıdır. Yeni ekoloji yük artıq abstrakt bir məsələ deyil. Hər gün cibimizdəki telefona, dolabımızdakı köynəyə və mətbəximizdəki plastik qab-qacağa qədər uzanır.

Bu yazıda plastik paradokslardan başlayaraq karbon izimizin gizli qatlarına, fərdi davranışların təsirinə və dövlətlərin üzərinə düşən məsuliyyətə qədər geniş bir mənzərə quracağıq. Amma ilk dayanacaq məhz plastikdir. Rahatlığın simvolu, eyni zamanda ekoloji fəlakətin ən səssiz günahkarı.

Plastik müasir həyatın sükutlu qəhrəmanı kimi görünür. Hər yerdə var, ucuzdur, yüngüldür və istifadə etdikdən sonra sadəcə atmaq kifayət edir. Amma bu rahatlığın arxasında gizlənən təhlükə, əslində, planetin ən böyük ekoloji böhranlarından birini formalaşdırır.

BMT-nin məlumatına görə, hər il 400 milyon tondan çox plastik istehsal olunur və bunun təxminən yarısı yalnız bir dəfə istifadə edilib zibilə atılır. Daha narahat edici fakt isə odur ki, bu materialın təbiətdə parçalanması yüzlərlə il çəkir. Yeni bu gün bir dükanın kassasında aldığımız plastik torba nəvələrimizin də yaşadığı dünyada mövcud ola bilər. Plastik "görünməz tərəfi" isə mikrozərrəciklərdir. Suyumuzda, havamızda və hətta qidamızda artıq plastik izləri aşkar olunub. London Kral Kollecinin araşdırması göstərir ki, orta statistik insan ildə təxminən 50 minə yaxın plastik zərrəciyi udur. Bu isə sadəcə ekoloji yox, həm də sağlamlıq problemi deməkdir. Paradoks ondadır ki, plastik həyatımızı ucuzlaşdırdığı və rahatlaşdırdığı qədər də bizi uzunmüddətli zərər üz-üzə qoyur. Marketdəki məhsulların qablaşdırılmasından tutmuş tibbi ləvazimatlara qədər bir çox sahədə plastikdən imtina etmək çətin görünür. Ancaq məsələnin digər tərəfi də var: plastik istehsalını yaradan neft və qaz sənayesi, onun məhv edilməsini mümkünəşən hala gətirərək həm iqtisadi, həm də ekoloji bir çixılmazlıq yaradır.

Yaponiyanın Oçan Universitetində aparılan tədqiqatda belə bir nəticə var, plastik tullantıların 90%-dən çoxu ya yandırılır, ya da okeanlara gedir. Yandırılma prosesi havanı

çirkəndirir, okeanlara düşənlər isə dəniz canlılarının həyatını məhv edir. Məsələn, hər il təxminən 100 min dəniz məməlisi və milyonlarla quş plastik qalıqları udduğu və ya dolaşdığı üçün ölür. Əslində, plastik həyatımızda "rahatlıq" adı altında bizə gizli bir asılılıq gətirib. Bir çox ekoloqlar bunu siqaretlə müqayisə edir: ilk baxışda kiçik, zərərsiz və gündəlik görünür, amma uzun illərdə həm sağlamlığa, həm də cəmiyyətə böyük fəlakət gətirir.

Bir çox insan iqlim dəyişikliyi yalnız fabrik borularından çıxan tüstü və ya böyük elektrik stansiyalarının istehsal etdiyi qazlarla bağlayır. Amma gündəlik davranışlarımızın hər biri görünməz şəkildə karbon izimizi

böyüdü. Məsələn, internetdə bir saatlıq video izləmək, düşündüyümüz qədər "zərərsiz" deyil. Fransanın "Shift Project" araşdırma mərkəzinin hesablamalarına görə, onlayn videoların illik karbon izi bütün aviasiya sektorunun buraxdığı qədərdir. Yeni, sadəcə Netflix-də serial izləmək belə təyyarələrin havada yaratdığı təsərə bərabər ola bilər.

Digər nümunə qida seçimləridir. Bir kiloqram mal ətinin istehsalı üçün təxminən 15 min litr su və yüksək miqdarda enerji sərf olunur. Üstəlik, mal-qara metan qazı ifraz etdiyi üçün iqlim dəyişikliyi üçün əsas səbəblərdən biri sayılır. Eyni zamanda, uzaq ölkələrdən gətirilən meyvə və tərəvəzlərin daşınması da əlavə karbon izinə yol açır. Bir bananın Ekvadordan Avropaya çatması üçün sərf olunan yanacaq, onun qiymətində görünməyə də, planetin yükündə öz izini qoyur. Geyimlər də bu mənzərənin parçasıdır. "Fast fashion" deyilən sürətli moda sənayesi, hər mövsüm yeni kolleksiyası çıxararaq milyardlarla paltar istehsal edir. Nəticədə, həm su, həm enerji israf olunur, həm də artıq geyim tullantıları yeni bir ekoloji problem yaradır. Statistikaya görə, dünyada hər saniyə bir zibil maşını dolusu geyim atılır. Ən maraqlı məqam odur ki, biz çox vaxt bu "gizli karbon izi"ni heç hiss etmirik. Çünki gündəlik həyatımızda hər şey sadə görünür: düyməyə basıb işıq yandırırıq, klikləyib məhsul sifariş edirik, ya da sadəcə yeni paltar

alırıq. Amma bütün bu rahatlıqların arxasında təbiətin ödədiyi böyük qiymət dayanır.

Ətraf mühit böhranı çox vaxt elə böyük ölçülərdə təsvir olunur ki, fərd özünü gücsüz hiss edir. "Mənim qəhvə stəkanımı təkrar istifadə etməyim, ya da lampanı söndürməyim dünyanı necə xilas edə bilər ki?" – bu sual çoxlarının beynindən keçir. Amma araşdırmalar göstərir ki, milyonlarla insanın kiçik dəyişiklikləri birləşəndə nəticə gözənlidirdən qat-qat böyük ola bilər. Məsələn, eger Avropada hər kəs həftədə yalnız bir gün et yeməyə, atmosfərə buraxılan karbon qazı ildə 50 milyon avtomobilin yoldan çıxması ilə eyni təsir göstərirdi. Yaxud şəhərlərdə qısa məsafələrdə maşın əvəzinə piyada və ya velosipedlə hərəkət etmək həm sağlamlığa müsbət təsir edir, həm də havanın çirkənməsini ciddi şəkildə azaldır.

Bununla yanaşı, tullantıların azaldılması da böyük əhəmiyyət daşıyır. Bir insan illik plastik istifadəsini sadəcə 30% azaltsa, bu, uzunmüddətli dövrdə minlərlə ton zibilin təbiətə düşməsinin qarşısını ala bilər. Maraqlıdır ki, Sinqapurda aparılan bir sosial eksperimentdə iştirakçılara hər gün sadəcə öz su qablarını doldurmaq və plastik butulka almamaq təklif edildi. Bir neçə ayın sonunda minlərlə butulkanın istifadədən kənar qal-

təsir üçün qanunvericilik və korporativ siyasət həlledici rol oynayır. Məsələn, Avropa İttifaqının plastik tullantıları azaltmaq üçün qəbul etdiyi direktiv nəticəsində bir çox ölkədə birdəfəlik plastik qadağan edilib. Nəticədə həm istehsalçılar yeni alternativlər tapmağa məcbur olub, həm də istehlakçılar davranışlarını dəyişib.

Şirkətlərin məsuliyyəti də unudulmamalıdır. Dünyanın ən çox çirkəndirən ilk 100 şirkəti qlobal karbon emissiyalarının 70 faizindən cavabdehdir. Yeni fərdlərin davranışları vacib olsa da, eger böyük şirkətlər neft, kömür və plastik istehsalını davam etdirirlərsə, ekoloji böhranın əsas səbəbləri qalmaqda davam edir. Burada dövlətlərin rolu yalnız qanun qəbul etmək deyil, həm də bu nəhəng şirkətlərin fəaliyyətinə nəzarət etməkdir. Sosioloqlar bunu belə izah edir: ekoloji məsuliyyət "üç qat" modeldə formalaşır – fərd, cəmiyyət və dövlət. Fərd kiçik addımlar ataraq dəyişiklik yaradır, cəmiyyət həmin davranışları dəstəkləyərək normaları dəyişir, dövlət isə bu prosesi hüquqi və iqtisadi mexanizmlərlə möhkəmləndirir. Eger bu üç qat arasında balans olmazsa, ekoloji dəyişiklik də dayanıqlı ola bilmir.

Bəs məsuliyyət kimindir?

Ətraf mühit böhranı qarşısında ən çox verilən suallardan biri budur: məsuliyyət kimə aiddir – fərdlərə, şirkətlərə, yoxsa dövlətlərə? Əslində, cavab sadə bir tərəfə yönəlmir. Çünki bu zəncirin hər halqası bir-birinə bağlıdır və yalnız birlikdə işlədiyi zaman real nəticə əldə oluna bilər. Fərdlər gündəlik vərdişlərini dəyişməklə həm təbiətə birbaşa təsir göstərir, həm də cəmiyyətin davranış normalalarını formalaşdırmağa bilər. Kiçik addımlar domino effekti yaradır: ailə daxilində başlayan dəyişiklik qonşuluğa, məktəblərə və daha sonra ictimai hərəkətlərə qədər böyüyə bilər.

Amma bu kifayət deyil. Böyük şirkətlərin istehsal və paylama mexanizmləri dəyişmədikcə fərdi səylərin təsiri məhduddur. Ən çox plastik və karbon emissiyası yaradan sənaye sahələrinin islahat aparması, alternativ materiallara və bərpa olunan enerjiyə sərmayə qoyması vacibdir. Burada məsuliyyət həm şirkətlərin etik davranışına, həm də dövlətlərin onlara tətbiq etdiyi sərt qaydalara bağlıdır.

Dövlətlər isə ən geniş təsir imkanına malik aktorlardır. Onlar qanunlar, iqtisadi stimullar və infrastruktur yaratmaqla həm şirkətləri, həm də fərdləri daha ekoloji davranışa yönəldə bilərlər. Eger dövlətlər ciddi addımlar atmırsa, fərdlərin təşəbbüsləri sistem səviyyəsində nəticə vermir. BBC-nin təhlillərində tez-tez vurğulandığı kimi, iqlim böhranı "yalnız təbiət problemi" deyil, həm də sosial ədalət məsələsidir. Çünki iqlim dəyişikliyi ən çox zərər görənlər, adətən, ən az məsuliyyət daşıyan insanlardır, yəni iqtisadi imkanları məhduddur ölkələrin əhalisi. Bu da göstərir ki, məsuliyyət yalnız milli yox, həm də qlobal səviyyədə bölüşdürülməlidir.

Sonda belə bir həqiqət qalır ki, ekoloji böhranın həlli üçün nə tək fərdin dəyişməsi, nə də tək dövlətlərin siyasəti kifayətdir. Bu, həm gündəlik həyatımızda, həm iqtisadi sistemlərdə, həm də beynəlxalq səviyyədə paralel addımlar tələb edən bir məsələdir. Məsuliyyət bölünür, amma nəticə hamının ortaqdır. Ya birlikdə dəyişirik, ya da birlikdə itiririk!

İndi əsas sual budur: biz dəyişməyə nə vaxt başlayacağıq? Çünki təbiət gözləmir...

Nigar Şahverdiyeva

Azərbaycan-İtaliya strateji tərəfdaşlığı: siyasi, iqtisadi və humanitar müddəalar

Şəfa QURBANOVA,
Ə. Şıxlinski adına 135 sayılı
tam orta məktəbin direktoru

Azərbaycan Respublikasının xarici siyasət kursunda Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq və xüsusilə İtaliya ilə strateji tərəfdaşlıq xüsusi yer tutur. İtaliya Prezidentinin 2025-ci ilin sentyabrında Azərbaycana həyata keçirdiyi rəsmi səfər və dövlət başçıları arasında keçirilmiş görüşlər iki ölkə arasında çoxşaxəli münasibətlərin yüksək səviyyəsini bir daha nümayiş etdirdi. Prezident cənab İlham Əliyevin mətbuata verdiyi bəyanatda vurğulduğu kimi, Azərbaycan və İtaliya arasında əlaqələr yalnız siyasi və iqtisadi müstəvidə deyil, eyni zamanda enerji təhlükəsizliyi, elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində də uğurla inkişaf edir.

Azərbaycan ilə İtaliya arasında diploma-

tik münasibətlərin qurulmasından etibarən ikitərəfli əlaqələr ardıcıl olaraq genişlənməkdədir. Xüsusilə 2015-ci ildə imzalanmış Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyannamə və 2020-ci ildə təsbit olunmuş Hərtərəfli Strateji Tərəfdaşlıq haqqında sənəd iki ölkənin münasibətlərinə yeni məzmun qazandırmışdır. Bu sənədlər yalnız siyasi iradənin ifadəsi olmaqla kifayətlənməyib, real əməkdaşlıq layihələrinin də əsasını qoymuşdur.

Son yeddi il ərzində dövlət başçılarının qarşılıqlı səfərləri və yüksək səviyyəli görüşləri bu münasibətlərin davamlılığını təmin etmişdir. Prezident cənab İlham Əliyevin 2020-ci ildə İtaliyaya dövlət səfəri, eləcə də İtaliya Prezidenti Sercio Mattarellanın Azərbaycana ikinci dəfə rəsmi səfəri strateji tərəfdaşlığın güclü siyasi bazasının olduğunu sübut edir.

Azərbaycan-İtaliya əlaqələrinin əsas dayaqlarından biri enerji sektorudur. İtaliya Azərbaycanın neft və qazının əsas alıcısı kimi çıxış edir. Hazırda Azərbaycan nefti İtaliyanın neft balansında birinci, Azərbaycan qazı isə ikinci yeri tutur.

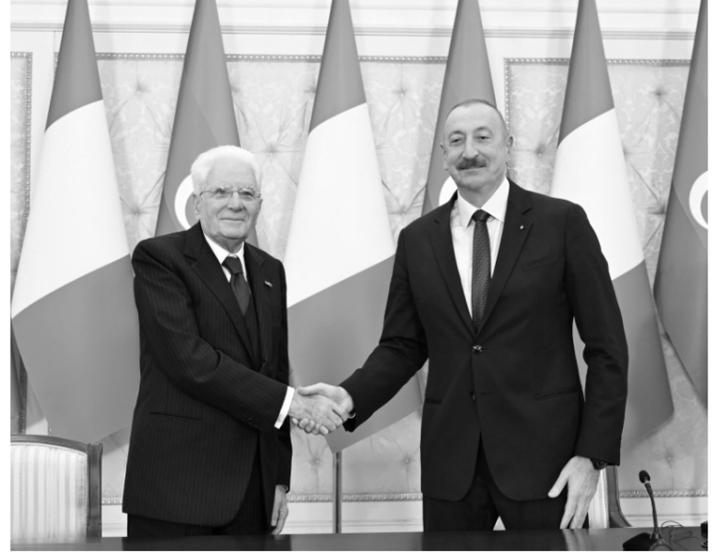
TAP (Trans-Adriatik Qaz Kəməri) layihəsi bu əməkdaşlığın bariz nümunəsidir. 2020-ci ildən etibarən TAP vasitəsilə Azərbaycan qazı İtaliyaya və Avropanın digər ölkələrinə ixrac olunmaqdadır. Prezident cənab İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, bu layihənin icrası zamanı İtaliya Prezidenti şəxsən təşəbbüslə çıxış etmiş, mövcud çətinliklərin aradan qaldırılmasına mühüm töhfə vermişdir. Nəticədə, Azərbaycan bu gün 14 ölkəyə təbii qaz ixrac edən etibarlı tərəfdaş kimi tanınır və boru kəmərlərinin coğrafi əhatəsinə görə

dünyada birinci yerdedir.

Enerji əməkdaşlığı təkə qaz və neftlə məhdudlaşmır. Hazırda Azərbaycan Avropa İttifaqı ilə elektrik enerjisinin ixracı istiqamətində də mühüm təşəbbüslər həyata keçirir. Xəzər dibi ilə çəkiləcək kabel layihəsi gələcəkdə Orta Asiyadan Avropaya enerji transferini təmin edəcək. Bu isə Azərbaycan-İtaliya əməkdaşlığının yeni mərhələyə qədəm qoymasının göstəricisidir. İki ölkə arasındakı əməkdaşlığın mühüm istiqamətlərindən biri də humanitar sferadır. Prezident Mattarellanın cari səfəri çərçivəsində İtaliya-Azərbaycan Universitetinin açılışı bu əməkdaşlığın ən mühüm nailiyyətlərindən biri oldu.

2020-ci ildə Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə əsası qoyulan bu layihə 2022-ci ildə ADA Universiteti ilə İtaliyanın beş aparıcı ali təhsil müəssisəsi arasında imzalanmış əməkdaşlıq sənədində əsasını almışdır. Hazırda universitetdə 8 bakalavr və 2 magistr proqramı üzrə 640-dan çox tələbə təhsil alır. Tədris sahələrində mühəndislik, memarlıq, kənd təsərrüfatı texnologiyaları, menecment və dizayn ixtisaslarını əhatə edir.

Universitetin müasir laboratoriyaları, ikili diplom proqramları və beynəlxalq akademik mühit iki ölkənin elmi və mədəni inteqrasiyasına xidmət edir. Burada yetişən tələbələr yalnız peşəkar biliklərə deyil, həm də Azərbaycan-İtaliya dostluğunun daşıyıcıları

na çevrilirlər.

Azərbaycan-Avropa İttifaqı münasibətlərində İtaliya hər zaman körpü rolunu oynayır. İtaliya Azərbaycanın enerji layihələrinin reallaşmasında dəstək göstərməklə yanaşı, Bakı ilə Brüssel arasında dialoqun inkişafında da mühüm vasitəçi kimi çıxış edir. Son illərdə Aİ-Azərbaycan əlaqələrində müşahidə olunan müsbət dinamika məhz İtaliyanın dost mövqeyi və səmərəli təşəbbüsləri ilə də bağlıdır.

Azərbaycan və İtaliya arasındakı strateji tərəfdaşlıq münasibətləri bu gün artıq sadəcə diplomatik və iqtisadi müstəvidə deyil, həm də genişmiqyaslı humanitar və elmi layihələrlə özünü göstərir. Enerji təhlükəsizliyi, yeni nəsil təhsil layihələri və Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq istiqamətlərində əldə olunmuş nailiyyətlər bu münasibətlərin davamlı inkişafını təmin edir.

Prezident cənab İlham Əliyevin də bəyan etdiyi kimi, Azərbaycan-İtaliya tərəfdaşlığı rəsmi sənədlərdə deyil, real həyatda və konkret layihələrdə öz əksini tapır. Bu münasibətlər bir-birindən uzaqda yerləşən ölkələrin necə səmərəli əməkdaşlıq qura biləcəyinin nümunəsi olaraq beynəlxalq münasibətlər sistemində töhfə verir.

“Bakcell”in baş icraçı direktoru “INMerge” innovasiya Sammitində çıxış edib

İnnovasiya və sürət lideri “Bakcell”in tərəfdaşı olduğu “INMerge” innovasiya Sammiti uğurla davam edir. Tədbirin ilk günündə “Bakcell”in “Telekom” vertikalında şirkətin baş icraçı direktoru Klaus Müller “FinTex və telekommunikasiya sahələri arasında sinerji” mövzusunda panel müzakirəsində iştirak edib. “Özbəkistan Respublikasının Fintex Assosiasiyası”nın inkişaf üzrə rəhbəri və idarə heyətinin sədri Nərgis Dustmatovanın moderatorluğu ilə keçirilən tədbirə Klaus Müller ilə yanaşı, “Birbank”ın gündəlik bank ofisinin rəhbəri Zakir Xanməmmədov, “Freedom Telecom International”ın baş icraçı direktoru Yohannes Hummer və “GoldenPay”ın baş icraçı direktoru Eynar Abdullayev qatılıb.

Paneldə çıxış zamanı Klaus Müller “Bakcell”in innovativ biznes yanaşması, süni intellekt və rəqəmsal həllərin məhsul və xidmətlərdə tətbiqi barədə ətraflı məlumat verib. O, xüsusilə “Bakcell”in ölkənin ilk rəqəmsal bankı “Birbank” ilə tərəfdaşlığını vurğulayaraq, bu əməkdaşlığın innovasiyaya əsaslanan və yüksək funksionallığa malik xidmət modelinin formalaşmasına imkan yaratdığını qeyd edib. Bu tərəfdaşlıq çərçivəsində

reallaşdırılan təşəbbüslərin Azərbaycanın innovasiya və rəqəmsal maliyyə xidmətləri ekosisteminə yeni yanaşma gətirdiyi bildirilib. Sessiyada, həmçinin böyük məlumatların və süni intellekt modellərinin tətbiqinin hər iki sahənin inteqrasiyasına əlavə dəyər qatacağı vurğulanıb.

“Bakcell” təqdim etdiyi innovasiya və süni intellekt əsaslı həllərlə Azərbaycanın rəqəmsal transformasiya və texnologiya ekosisteminin inkişafı istiqamətində dayanıqlı fəaliyyətini davam etdirir.

“Bakcell” haqqında

“Bakcell” Azərbaycanın ilk və ən böyük özəl telekommunikasiya şirkətidir. Hazırda şirkət üç milyondan çox müştərini yüksəkkeyfiyyətli və sürətli telekommunikasiya xidmətləri ilə təmin edir. Ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunun ən böyük investordan biri olan “Bakcell” süni intellekt əsaslı innovativ həllərlə Azərbaycanın dayanıqlı inkişafına töhfə verir. “Bakcell” müxtəlif ölkələrdə telekommunikasiya, enerji, yüksək texnologiyalar və tikinti sahələrində fəaliyyət göstərən “NEQSOL Holding” beynəlxalq şirkətlər qrupunun tərkibinə daxildir.

Trendyol “INMerge” innovasiya Sammitinin e-ticarət tərəfdaşdır Trendyol “INMerge” innovasiya Sammitinin e-ticarət tərəfdaşdır

Dünyanın aparıcı elektron ticarət platformalarından biri və Türkiyənin aparıcı e-ticarət platforması Trendyol regionun ən böyük innovasiya tədbiri “INMerge” innovasiya Sammitinin e-ticarət tərəfdaşdır. “PAŞA Holding”in təşkilatçılığı ilə 29-30 sentyabrda baş tutan sammit regionda innovasiyaların inkişafına töhfə vermək, ekosistemin bütün iştirakçıları arasında fikir və təcrübə mübadiləsi üçün platforma qurmaq, startup və investora bir araya gətirmək məqsədi daşıyır.

Tədbirin ikinci günündə “Trendyol”un dəstəyi ilə “Regional çempionların yüksəlişi: aparıcı e-ticarət şirkətləri sərhədləri necə aşır?” mövzusunda panel müzakirəsi təşkil olunub. Paneldə iştirak edən çıxışçılar regional şirkətlərin müxtəlif bazarlardakı iş prinsipləri, lokal ekosistmə inteqrasiyaları və lokallaşma strategiyaları haqqında danışdılar.

“Trendyol”un beynəlxalq genişlənmə üzrə rəhbəri İrem Çağrı Yılandil şirkətin yeni bazarlardakı strategiya və təcrübəsini

bölüşüb. “Biz fəaliyyət göstərdiyimiz hər bir bazarda müştərilərimizin gözləntilərini, vərdəşlərini və üstünlüklərini anlayırıq və dəyərli təcrübələr yaratmaq üçün bu çox önəmli- dir.

Məqsədimiz fəaliyyət göstərdiyimiz bazarlarda sadəcə satışlarımızı artırmaq yox, yerli ekosistemin aktiv bir hissəsinə çevrilmək və bazarın inkişafına töhfə verməkdir. Beləliklə də, əsas ölçü meyarımız fəaliyyət göstərdiyimiz ölkələrin sayı yox, aktiv və sadıq müştəri bazası, onların alış-veriş tezliyi və aldıkları xidmətə verdikləri rəydir. Məhz bu yanaşma ilə biz Azərbaycanda da fəaliyyət göstəririk və artıq 2,5 milyon istifadəçi qazanmışıq. Bu da ölkə əhalisinin 20 faizindən çoxunu əhatə edir”, - deyər İrem Çağrı Yılandil əlavə edib. Azərbaycan, Mərkəzi və Şərqi Avropa, Almaniya və Körfəz regionunda da genişlənmə “Trendyol”un hazırda 250 mindən çox satıcı vasitəsilə 40 milyondan çox müştəriyə xidmət göstərir. Platformada 40 milyondan artıq məhsul mövcuddur. Trendyol üçüncü ildir ki, əsas tərəfdaş və e-ticarət tərəfdaşı kimi INMerge Sammitinə qoşulur.

Tarixin müxtəlif dövrlərində imperiyalar qurmaq və böyük ərazilərə sahib olmaq iddiası ilə işğal siyasəti aparan vampirlər olub. Belə vampir, insan qanına susamış imperiya çalladları ilə bağlı çoxsaylı misallar, sübutlar göstərmək olar. Ancaq bir diqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, insan qanına susamış vəhşi vampirlər bəzi hallarda sakit, heç kimlə işləri olmayan sadə insanlara toxunmayıblar, tarixi abidələri, sənət əsərlərini, kitabları qoruyublar. Lakin erməni terror siyahısına nəzər yetirdikdə bir daha məlum olur ki, onlar tarixin ən vəhşi, amansız terrorçuları olublar.

Erməni terror maşını heç bir sadə insan, qocaya, körpə uşaqlara, qadınlara rəhm etməyiblər, hamısını öldürüblər, min illik tarixi özündə yaşadan sənət əsərlərini, memarlıq nümunələrini məhv ediblər. Erməni terrorçu dəstələri Azərbaycan ərazilərinin 30 illik işğalı zamanı yaşayış məskənlərində bir nəfər də olsun mülki azərbaycanlıni sağ buraxmadılar, şəhərləri, kəndləri yer üzündən sildilər, bir milyondan çox insanı ev-eşiyindən didərgin saldılar.

Tarixi Azərbaycan əraziləri olan indiki Ermənistan azərbaycanlılara aid bütün coğrafi ərazilərin adları dəyişdirildi, türbələr, məscidlər, memarlıq nümunələri məhv edildi. Yalnız son 200 ildə indiki Ermənistan ərazisindən 2 mindən artıq Azərbaycan coğrafi adlarını müxtəlif yollarla – rəsmi köçürmə, silah gücü ilə yerlərindən çıxarmaqla, soyqırım törətməklə, kəndləri yandıraraq əhalini məhv etməklə siyahıdan – xəritədən silməyə nail oldular. Azərbaycan SSR XKS-in 20 yanvar 1940-cı il tarixli 57 sayılı qərarına əsasən, təkcə 1940-cı ilin üç ayı ərzində Azərbaycana yalnız RSFSR-dən 3370 nəfər "fəhlə qüvvəsi" adı altında köçürülərək Bakıda iş və mənzillə təmin olunmuşdur. SSRİ XKS nəzdində iqtisadiyyat şurasının sədri A.Mikoyanın xüsusi canfəşanlılığı və tapşırığı ilə 3370 nəfərdən 3220-si respublika əhəmiyyətli təsərrüfat idarələrində "əsasən rəhbər vəzifələrə təyin edilmişdir".

Hıyləgər erməni planının ifşa olunması

Bakıda yaradılmış köçürülmə şöbəsinə başçılıq edən N.Mirzoyan fərseti əldən verməyərək "əzabkeş", "başı min bir bələlər çəkmiş" ermənilərin də Bakıda mənzil və işlə təmin edilməsinə əlverişli şərait yaratmışdır. Fəaliyyət göstərən şöbə 1940-cı ilin ikinci rübündə Qarabağdan 1440 erməninin Bakıya köçürülməsinə şərait yaratdı. Həmin illərdə Azərbaycanın şəhər, qəsəbə, rayon və kəndlərindən Bakıda qeydiyyatda düşmək dövlət səviyyəsində qadağan olunmuşdu. A.Mikoyanın göndərdiyi məktuba əsasən 1941-ci ildə 211 nəfər Stalinqraddan, Rostovdan Rusiyanın digər bölgələrindən Azərbaycana köçürülmüşdür. 1941-ci ilin sonlarında SSRİ XKS nəzdində köçürmə idarəsinin rəisinə göndərilən məktubda Rusiyanın ayrı-ayrı bölgələrindən 354 ailə Əli Bayramlı, Xaçmaz rayonlarında yerləşdirilmişdir. 1942-ci ildə Dağıstandan 900 ailə Azərbaycana köçürülmüşdür. Köçürülənlər əsasən ruslar, ermənilər və Dağıstandan gələnlər idi. Xaricdə yaşayan ermənilərin Ermənistan köçürülməsi fərsetini əldən verməyən ermənilər ilk dəfə 1943-cü ildə üç böyük dövlətin (SSRİ, ABŞ, İngiltərə) iştirak etdiyi Tehran konfrans zamanı (28 noyabr - 1 dekabr) əldə etdilər.

1945-ci ilin aprelində dünya ermənilərinin patriarx-katolikosunun müavini Georq (Çeorskiyan) ərizə ilə Staline müraciət edərək dünya ermənilərinin dini mərkəzi olan Eçmiədzin monastirinin fəaliyyətinə icazə verməsi üçün razılıq istəyir. Aprelin 19-da Stalin öz xətti ilə "raziyam" yazandan sonra SSRİ XKS 1945-ci il noyabrın 21-də xüsusi qərarında xaricdən ermənilərin gəlməsinə razılığını bildirmişdir. 1946-cı ilin yanvarında 130 min erməni Ermənistan köçmək üçün Moskvaya müraciət edir.

Azərbaycan hökuməti 1945-ci il dekabrın 10-da 330 sayılı sənədlə göndərilən cavabında erməni hökumətinin irəli sürdüyü bütün iddialarının əsassız olduğunu göstərdi. M.Bağirov qeyd etmişdi ki, Dağlıq Qarabağın ərazisi Qarabağ xanlığının ərazisində olmuşdur və xanlığın mərkəzi də Pənahabad /Şuşa/ idi. Bu qala Qarabağ xanı Pənah xan tərəfindən tikilmişdir. 1826-cı ildə bu xanlığı

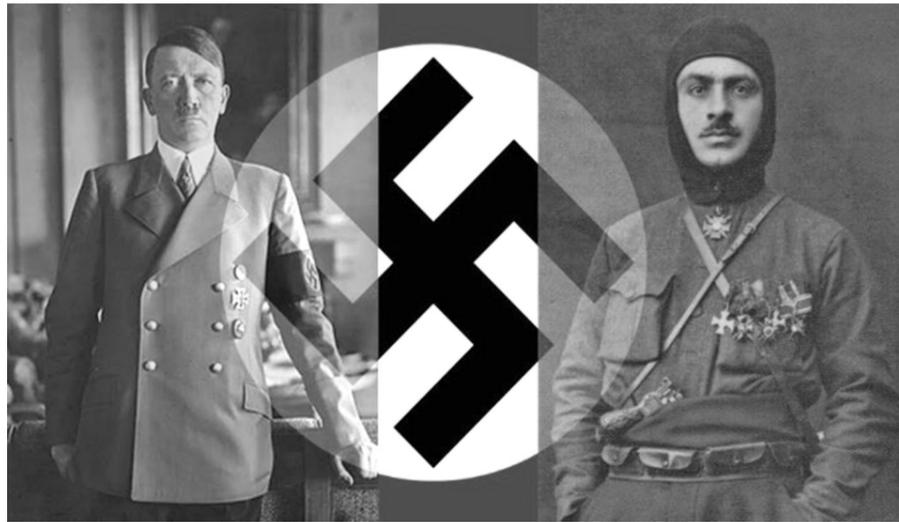
çar Rusiyasına birləşdirildikdən sonra indiki DQMV-nin ərazisi Yelizovetpol quberniyasının Şuşa, Cavanşir, Qaryağın (indiki Füzuli)

ərazisində yaratdığı dövlətin (və ölkənin) adıdır. Ondan əvvəl "Ermənistan" adı məlum deyil (B.Budaqov, Q.Qeybullayev. Ermənistan türk mənşəli toponimlərin izahı lüğəti. Bakı, 1998, s. 19). Lakin tarixən "erməni" etnonimi ermənilərin özünü adlandırması olan "hay" etnonimi ilə üst-üstə düşür. Haylar Ərməniyyədə - indiki Ermənistan ərazisində heç vaxt etnik çoxluq təşkil etməmişdir. Ermənilərin Ermənistan adlandırdıqları "Hayastan" adı XX əsrin 20-ci illərində yaranmışdır. Tarixdə qeyd edilir ki, ermənilərin əcdadları e.ə. XII-VII əsrlər arasında Balkan yarımadasından gələrək Kiçik

Yarımcıq qalan cinayət işləri, onların bərpa olunmasının zamanı yetişib

1991-ci il sentyabrın 8-də Xocavənd rayonuna ezam olunmuş polis əməkdaşları, Quliyev Vaqif Nuru oğlu, Şirinov İxtiyar Narkom oğlu və Mehdiyev Murad Mehdi oğlu "UAZ-469" markalı maşınla kənd istiqamətində hərəkət edərkən Xocavənd yaxınlığında atəşə tutulur və yaralanırlar. 1991-ci il sentyabrın 8-də Xocavənd rayon Prokurorluğu tərəfindən, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 15 və 95-ci maddələri ilə 63413 sayılı cinayət işi qaldırılır və hadisənin eyni tarixdə və ərazidə baş verməsi ilə

Erməni faşizmi nasizmin tərkib hissəsidir

və Qubadlı qəzalarının tərkibində idi. 1918-1920-ci illərdə bütün Qarabağ ərazisində mərkəz Şuşa olmaqla Qarabağ general-qubernatorluğu təşkil edildi. Daşnak bandaları Şuşa və digər şəhərləri dağıdıb oda qərq etdilər. 1923-cü ildə Qarabağın dağlıq hissəsinin – ermənilərin çox olduğu yerin Ermənistan birləşdirilməsi məsələsi ortaya atıldı. Bu ərazinin Ermənistanla ümumi əlaqəsi olmadığına və bura Qubadlı, Laçın, Kəlbəcər, Dəstəfur rayonları ilə ayrı olduğuna, burada əhali azərbaycanlılardan ibarət olduğuna görə Azərbaycan MİK-nın 1923-cü il 7 iyul tarixli dekreti ilə mərkəz Xankəndi olmaqla DQMV yaradıldı. Dağlıq Qarabağ ərazisi cəhətdən Ermənistanla heç vaxt yaxın olmayıb. M. Bağirov ÜİK/b/ PMK-nin nəzərinə bunları çatdırdı ki, Dağlıq Qarabağın Ermənistan daxil edilməsi məsələsinə baxarkən, eləcə də əhalinin əksəriyyəti azərbaycanlılardan ibarət olan və bizim sərhədlərə yaxın olan Əzizbəyov, Vedi və Qarabağlar rayonlarının tərkibinə qatılması məsələsinə də baxılmalıdır. ÜİK/b/ PMK-dan xahiş olunurdu ki, bu məsələlərə də baxılmalıdır. Gürcüstan hökuməti də Azərbaycanın Balakən, Zaqatala və Qax rayonlarının onlara verilməsi məsələsinə qaldırır. Bu bölgədə 79 min əhalidən 9 mini gürcü-inqiloylardır. Biz bunun baxılmasına da etiraz etmirik. O halda ki, Gürcüstanın tərkibində olan Borçalı rayonunun Azərbaycana birləşdirilməsinə baxılmalıdır. Azərbaycanın tərkib hissəsi olmuş Bakı quberniyasına daxil olan Dərbənd və Qasımkeçən ərazilərini Azərbaycanın tərkibinə daxil edilməsi məsələsinə də baxılmalıdır. Onlar maldarlıqla məşğul olurlar və ilin 9 ayını bizim ərazidə olurlar. M. Bağirovun bu əsaslı cavabı çoxlarını susdurdu. Irəli sürülən bu şərtlər, Ermənistan bir yana, heç mərkəzi də təmin edə bilmirdi.

İndiki Ermənistan qədim dövrdən Azərbaycanın tərkib hissəsi olub

İndiki Ermənistan qədim dövrdən Azərbaycanın tərkib hissəsi olmuş və burada yaşayan əhali türksöylü olmuşdur. Azərbaycan dilində "Ermənistan" sözü 1921-ci ildə Sovet Rusiyasının İrəvan quberniyası

Asiyanın şərqində, e.ə. XIV əsrdən məlum olan Hayasa və Arm əyalətlərində məskunlaşdılar. Urartunun hökmdarı e.ə. IX əsrdə Şərqi Anadoluda Van gölü ərazisində yaranmış bu iki əyaləti də işğal etmişdir.

Azərbaycanın tərkib hissəsi olan Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi məqsədilə

1988-ci ildən başlanan separatçılıq hərəkatı, işğalçılıq müharibəsi, etnik təmizləmə Azərbaycana qarşı cinayətkar siyasətin növbəti mərhələsi olmuşdur. O zaman sovetlər Qarabağda ermənilərin törətdikləri vəhşiliklərə göz yumurdular. Hətta erməni cinayətkarlarına qarşı qaldırılan cinayət işləri Moskvadakı erməni vəzifə mənsuablarının təsiri və təzyiqi ilə aradan qaldırılırdı. Bu gün də təəssüf hissi ilə qeyd etmək lazımdır ki, o zaman baş vermiş erməni terror hadisələri ilə bağlı cinayət işlərinin bəziləri bərpa olunmayıb. Düzür, Hərbi Məhkəmədə aparılan məhkəmə prosesində bəzi erməni hərbi cinayətkarların işləri üzrə məhkəmə prosesi gedir, lakin bu siyahı tam deyil. Hələ də ötən əsrin 90-cı illərində ermənilərin terror aktları törətməklə çoxsaylı azərbaycanlıni qətlə yetirən ermənilər azadlıqdadırlar. Yaxşı olardı ki, İnterpo xətti ilə onlar həbs olunsunlar və Azərbaycan hüquq sistemi əsasında mühakimə edilsinlər. Yarımcıq olan cinayət işindən biri haqqında: 1991-ci il sentyabrın 8-də saat 15-30 radələrində, Xocavənd rayonu Gişi kənd ferması ərazisində Qaradağlı kənd sakinlərini aparan avtobus erməni quldurları tərəfindən avtomat silahlarla atəşə tutulur. Atəş nəticəsində kənd sakinləri Hüseynova Rəhilə Şahmar qızı, Hüseynova Rəşadə Bayram qızı, Quliyev Əlioğlan Əliaslan oğlu, Hüseynova Qənirə Həmid qızı və Quliyeva Nazenin Rəşid qızı qətlə yetirilir 32 nəfər Xocavənd rayonunun Qaradağlı kənd və 2 nəfər Ağdam rayon sakinləri yaralanır.

Cinayət faktı ilə əlaqədar 1991-ci il sentyabrın 10-da Şuşa şəhərində Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 70, 94-cü maddəsinin 4-cü və 6-cı bəndləri üzrə 33602 sayılı cinayət işi qaldırılır. Araşdırmalara başlayırlar.

əlaqədar materiallar 33062 sayılı cinayət işinə əlavə edilir. İş üzrə aparılmış istintaq tədbirləri zamanı hadisəni törətmiş Xocavənd rayon sakinini Xaçaturyan Valodun, Gişi kəndindən olan Arustamyan Armonun, Ağkənddən olan Mersikin Xocavənd Qaz İdarəsində işləyən Yeremyan Saronun, eləcə də Dövlət Avtomobil Müfəttişliyində işləyən polis əməkdaşı Çalyan Saşanın cinayətin törədilməsində əməllərinin tam sübuta yetirilməsi Dağlıq Qarabağ regionundakı dövlət strukturlarının Azərbaycan Respublikasının hakimiyyət orqanlarına tabe olmaları ilə əlaqədar müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi mümkün olmadığına görə, cinayət işi 1992-ci il yanvarın 9-da dayandırılır.

28 iyun 1989-cu il tarixində ermənilər tərəfindən Badara qəsəbəsindən Məşəliyə gedən şosse yoluna qoyulmuş partlayıcı qurğunun işə düşməsi nəticəsində maşındakı 6 nəfər mülki azərbaycanlı ağır yaralanıb. 1990-cı il may ayında Bakı-Xankəndi qatarı və Xankəndi-Ağdam avtobusu partladılıb. 1990-cı ilin iyununda xankəndili Əşrəf və Ələmşah adlı iki qardaş 336-cı moto-atıcı alayın qarşısında diri-diri yandırılıb. 5 sentyabr 1991-ci ildə Xankəndidəki radio-televiziya stansiyası partladılıb. Bu günə kimi bu hadisədə əli olanların adları məlum deyil. 1991-ci il yanvarın 5-də Kerkicahan ərazisinə ermənilər tərəfindən hücumlar olunur. Beləcə, qəsəbə 3 nəfəri itirir. Lakin erməni tərəfindən də, çoxlu itkilər olur. 1991-ci il 9 yanvar tarixində Baqmanyan Akop Qavruşoviç və Antonyan Artuşa Qriqoroviç tərəfindən DQMV-nin Daxili İşlər İdarəsinin rəisi general mayor V.Kovalyovun həyatına sui-qəsd edilmişdir. Buna səbəb kimi onun azərbaycanlıları müdafiə etməsi və sui-qəsdin yuxarı dairələrdən sifariş olunması göstərilmişdir. 1989-cu ilin oktyabr ayında evinə qayıdan iki nəfər Kerkicahan sakinini güllələnmişdir. 1991-ci il fevralın 4-də ermənilər azərbaycanlılar yaşayan bir neçə binanı partladır, güllələyiblər. 1991-ci ilin yayında Xankəndi-Şuşa avtomobil yolunda SSRİ DİN Daxili Qoşunlar mayoru L.Xomiç qətlə yetirilmişdir. 24 fevral 1991-ci ildə Şuşadan Ağdam rayonuna gedən "PAZ-3205" dövlət nömrə nişanlı avtobus şəhər ərazisində partladılmış, nəticədə 7 nəfər vəfat etmişdir. Həmçinin ermənilər bu zaman ərzində oğurluq və talançılıq işlərinə də, əl atıblar. 1994-cü il 18 mart tarixində Xankəndi səmasında erməni terrorçuları tərəfindən İranın Hərbi Hava Qüvvələrinə məxsus Herkules tipli təyyarə vurulmuş, 36 nəfər həlak olmuşdur.

Göründüyü kimi, ermənilərin vəhşiliyi, törətdikləri cinayətlərin miqyası genişdir. Onların, xüsusilə də hələ də azadlıqda olan qoçaryanların, ohanyanların, sarkisyanların və digər "yan"ların tutularaq Azərbaycan istintaq orqanlarına təhvil verilməsi üçün gərgin işin aparılmasına ehtiyac var. Ancaq ümid edir, həm də əminlik ki, cinayətkar erməni terrorçuları harada gizlənmələrindən asılı olmayaraq gününü birində həbs olunaraq Azərbaycanın ədalət mühakiməsinə verilib-cək.

Alkoqol aludəçiliyi: necə xilas olmalı?

Hər il oktyabrın 3-ü Ümumdünya Alkoqolizmlə Mübarizə Günü kimi qeyd edilir. Bu günün qeyd edilməsində məqsəd alkoqolizmin cəmiyyət üçün ciddi problem olduğuna diqqət çəkmək və bu problemə həll yolları tapmaqdır. Ümumdünya Alkoqolizmlə Mübarizə Günü XIX əsrdə ABŞ-da həyatını sərxoşluqla mübarizəyə həsr edən ictimai xadim Con Finçin xatirəsinə həsr edilib. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının məlumatına görə, hər il dünyada 3,5 milyon insan alkoqoldan yaranmış xəstəliklər səbəblərindən ölür.

mənfi təsir göstərir. Alkoqol istifadəsi öskürəyə, səsin xırıltısına və batmasına səbəb olur. Onun istehlakı artdıqca damarların daralmasına səbəb olur.

Spirtili içkilərdən istifadə edən insanın yuxu rejimi və yuxu keyfiyyəti pisləşir. Alkoqol istifadəsi tez-tez oyanmağa və dərin yuxuya gedə bilməməyə səbəb olur. Alkoqol ağızda quruluğa, ağız qoxusuna, dad hisslərinin pisləşməsinə, ağız boşluğunda infeksiyalara və diş eti xəstəliklərinə səbəb olur. Alkoqol ürəkdə aritmiya, ürək çatışmazlığına səbəb olur.

Alkoqol müxtəlif mədə və həzm pozğunluqlarının əsas səbəblərindən biridir. Uzun müddətdə qastrit, xora və mədə iltihabına səbəb olur. Alkoqol qaraciyərə zərərli təsir göstərir. Qaraciyər hüceyrələri spirtdən

Hazırda mövcud olan 200-dən çox xəstəliyin yaranmasının səbəbi spirtli içkilərə həddən artıq aludəçilikdir. Müntəzəm olaraq spirtli içki içən kişilərin təxminən hər 3 nəfərindən biri impotensiyadan əziyyət çəkir, hər üç qadından birində reproduktiv funksiyaların fəaliyyəti zəifləyir, dünyaya gətirdikləri uşaqlar ağır qüsurlarla və ya ölü doğulurlar. Doğulan uşaqlar fiziki cəhətdən pis inkişaf edir, onlarda psixi problemlər qeydə alınır. Bütün dünyada 20-39 yaşlarda baş verən ölüm səbəblərinin təxminən 25 faizi alkoqolun istifadəsi ilə əlaqədardır.

Spirtli içki istehlakına görə dünyada lider ölkə Rumınyadır. Bu ölkədə hər yetkin şəxs ildə 17 litrdən çox spirtli içki qəbul edir. Adambaşına spirtli içkilərin istehlakına görə Rumınyadan sonra Gürcüstan (15,5 litr), Latviya (14,7 litr), Moldova (14,1 litr), Çexiya (13,7 litr), Belarus (11,4 litr) qərarlaşıb.

Spirt qoxulu, uçan, yanan, rəngsiz mayedir, C₂H₅OH, etanol, etil spirtindən ibarət içkidir. Alkoqol bədənimizdəki bütün orqanlara dağıdıcı təsir göstərir. Qaraciyərdən ağciyərlərə, ürəkdən beyinə qədər bütün orqan və sistemlərə ciddi ziyan vuran spirt orqanizmə qəbul edildikdən 3 dəqiqə sonra bütün hüceyrələrə çatır və dağıdıcı təsir göstərməyə başlayır. Alkoqol bədəndəki suyun miqdarını azaldır. Bədənin susuzlaşması səse, danışmağa və oxumağa

zədələnir və struktur dəyişikliklərinə məruz qalır. Alkoqolla əlaqəli qaraciyər xəstəlikləri, qaraciyərin yağlanması, hepatitə və nəticədə serroza səbəb olur.

Spirtli içkilərdən istifadə edənlərin vəərəmə tutulma ehtimalı 28 dəfə çoxdur. Hamilələrin alkoqol qəbul etməsi körpənin beyin və ürəyinin inkişafına zərər verir. Körpədə böyümənin geriləməsi, beyin və sinir sisteminin zədələnməsi kimi anadangəlmə qüsurlara səbəb ola bilər. Alkoqol dölə hər mərhələdə mənfi təsir edir, lakin xüsusilə ilk aylarda çox daha ciddi zərər verir. Alkoqol beyin funksiyalarına mənfi təsir göstərir, təfəkkür, qərar vermə və hərəkət etmə qabiliyyətini pozur. Alkoqol istifadəsi kişilərdə cinsi gücü azaldır.

Keyfiyyətsiz və ya texniki spirtdən hazırlanmış alkoqolun zəhərlənmələrə səbəb olması ilə bağlı tez-tez mətbuatda xəbərlər yayımlanır. Saxta alkoqol çox təhlükəlidir və qısa müddətdə ağır fəsadlara, hətta ölümə belə səbəb ola bilər. Onun tərkibinə etil spirtinə yerinə metil spirt qatılır, bəzən də texniki spirt və ya başqa qatqılar olur. Nəticədə güclü baş ağrısı, ürəkbulanma, qusma, qarın ağrıları, başgicəllənmə, halsızlıq, görmə pozuntuları, bulanıq görmə, tam korluq, qan təzyiqinin düşməsi, huşun itməsi, qıcolmalar, koma, qaraciyər və böyrəklərin sıradan çıxması, mərkəzi sinir sisteminin

zədələnməsi, ürək-damar problemləri və ölüm halları baş verə bilər. Metil spirtli bədəndə parçalanarkən formaldehid və qarışqa turşusu əmələ gətirir, bunlar da hüceyrələri zəhərləyir. Cəmi 30 ml metil spirtli ölümcül ola bilər, 10 ml-si isə insanı tamamilə kor edə bilər.

Bəs alkoqolu saxta olduğunu necə anlamaq olar? Ən birinci yolu çox ucuz təklif edilməsidir. Maya dəyərindən aşağı təklif edilirsə almadan öncə düşünün. Saxta içkilərdə qablaşdırma, yazılar, loqotip də keyfiyyətsiz olur. Vergi nişanının olmaması, bulanıq və ya keyfiyyətsiz görüntüdə olması da şübhəli vəziyyətdir. Saxta içkilər tərkibindəki metildən dolayı daha sərt, kimyəvi qoxu verir, dadı da daha sərt olur. Əgər orijinal deyilsə çöküntülü və bulanıq olur.

Alkoqollu içkilər zərərdir, ən yaxşısı ümumiyyətlə qəbul etməməkdir. Amma əgər qəbul etmişsinizsə, içkinin saxta olmağınadən və zəhərlənməyinizdən şübhələnməyinizsə o zaman təcili yardım gələndə özünü ilk yardım edin. Qusursunuzsa, ayaqışləmə və sancı varsa, bulanıq görürsünüzsə, tərləyib titrədirsənizsə, huşunuzu itirəcək qədər halsızsanızsa deməli zəhərlənmişsiniz. Qusmağa çalışın, ayıqsanızsa maye qəbul edin, amma huşunu itirən adama bunu etmək təhlükəlidir. Bol maye zəhərin bədəndən xaric olmasına kömək

edir. Aktiv kömür üçün, ən az 4-6 ədəd. Bədənin temperaturunuz aşağı düşürsə özünü isti bir yorğanla bükün. Digər müdaxilələr xəstəxana şəraitində və peşəkarlar tərəfindən aparılacaq. Unutmayın, saxta içkilərdən sığortalanmağın ən etibarlı yolu ümumiyyətlə alkoqollu içkilərdən istifadə etməməkdir. Bu, həm səhhətinizə, həm də büdcənizə faydalıdır.

Alkoqolu tərgitmək məsələsinə gəlincə, bu iradədən asılıdır. İçki içməyi dayandırmaq qərarına gəlmək ilk zəruri addımdır, lakin bunu necə edəcəyini bilməyənlər çoxdur. Əvvəlcə günlük, sonra həftəlik alkoqol miqdarını azaldın. Qarşınıza məqsəd qoyun, bu, prosesi daha asan edəcək. Məsələn, belli bir gün təyin edin, yalnız həmin gün özünü müəyyən miqdarda spirtli içkiyə icazə verin. O gün gələndə iradəli olmağa çalışın, iradənizi idarə edə bildiyiniz zamanlar özünü mükafat təyin edin, uğurunuzu qeyd edin. Alkoqol asılılığını təkbaşına dəf edə bilmirsinizsə bunun üçün xüsusi reabilitasiya mərkəzlərinin dəstəyindən istifadə edin. Bu prosessə alkoqollu içkilərin olduğu mühitlərdən uzaqlaşın, alkoqol istifadəçisi dostlarla ünsiyyətə minimuma endirin. Stresli vəziyyətlərdən qaçın, çünki stres sizin asılılığınızı oyandırır, yenidən alkoqolla meyilləndirə bilər.

Lalə Mehralı

Avropanın “Dron divarı”

Avropa İttifaqı ölkələri öz hava məkanlarında naməlum pilotsuz uçuş aparatlarının (PUA) görünməsindən ciddi narahatdırlar. Oktyabrın 1-də Danimarkanın paytaxtı Kopenhagendə Aİ dövlət başçılarının qeyri-rəsmi sammiti öz işinə başlayıb və Avropa Komissiyasının (AK) sədri Ursula fon der Leyenin təklif etdiyi və “Dron divarı” adlı genişmiqyaslı layihə müzakirə olunacağı gözlənilir. Tərtibatçıların fikrincə, layihə “Aİ-ni Rusiya İHA-dan qorumaq” üçün nəzərdə tutulub. Rusiya da öz növbəsində Finlandiya ilə sərhədə ordusunu yerləşdirməklə, məsələn, ona dost olmayan ölkələrlə sərhədlərini möhkəmləndirməyə çalışır.

Slovakiya və Danimarkanın müdafiə nazirləri ilə bu proqramları müzakirə edib. O bildirib ki, layihələr iki əsas komponentdən ibarət olacaq: erkən xəbərdarlıq sistemi (radarlar və akustik sensorlar kimi detektorlar şəbəkəsi) və dronları məhv etmək və ya zərərsizləşdirmək üçün vasitələr. “Bizim sistemlərimiz

Pistoriusdan sitat gətirib, “konseptlə bağlı şübhələrini ifadə edir”. Bundesverin başçısı vurğulayıb ki, əsas amil sürətlə inkişaf edən texnologiyalar fonunda silahların hazırlanması və satın alınmasında çevikliyin təmin edilməsidir.

Estoniyanın müdafiə naziri Hanno Pevkur Ukraynanın əhəmiyyətli səylərinə baxmayaraq, “bütün hədəfləri vura bilməyəcəyini” bəyan edib və əlavə edib ki, Avropa buna əməl edərsə, Aİ ölkələri Rusiya ilə münafiqşəyə girmədən bu cür imkanların saxlanması üçün müdafiə büdcələrinin 10%-ə qədərini xərcləməli olacaqlar. “Dron divarı” Avropa ölkələrini İHA-lardan qorumaqda səmərəsiz olduğunu sübut edə bilər və praktikada belə bir layihənin həyata keçirilməsi çətin olacaq, deyən Pevkur əlavə edib ki, dronlar ağcaqanad deyil.

Böyük Britaniya “Dron divarı”nın sadıq tərəfdarı olaraq qalır. Böyük Britaniyanın müdafiə naziri Con Healey bəyan edib ki, Britaniya pilotsuz təyyarələri Aİ-ni potensial hücumlardan qorumaq üçün NATO-nun şərq cinahında yerləşdiriləcək. Mediada yayılan xəbərlər göstərir ki, Böyük Britaniyada müasir texnologiyalardan istifadə etməklə pilotsuz təyyarələrin kütləvi istehsalını nəzərdə tutan Project Octopus adlı proqram artıq London və Kiyev arasında aparılır.

Bu arada

Cəbhə xəttində tərəflər bir neçə əsas istiqamətlərdə irəliləyərək təşəbbüsü qoruyub saxlamağa çalışırlar. Rusiya Müdafiə Nazirliyinin məlumatına görə, Donbasın Seversk-Malı şəhəri Rusiyanın nəzarətinə keçib. Ötən gün Rusiya Müdafiə Nazirliyi Donetsk Şandriqolovo kəndi və Kirovsk şəhərinin tutulması barədə məlumat yayıb. Nazirliyin məlumatına görə, yanvarın 1-dən sentyabrın 25-dək Rusiya qoşunları 3308 kvadrat kilometrden çox ərazisini işğal edib.

Ukrayna Silahlı Qüvvələrindən fərqli olaraq, Rusiya tərəfində döyüş əməliyyatlarında yalnız müqaviləli əsgərlər iştirak edir. Çağırışçı əsgərlər isə xüsusi əməliyyatlar zonasından kənarda arxa hissə və birləşmələrdə hərbi təlim keçir və tapşırıqları yerinə yetirirlər. Dövlət Dumasının Müdafiə Komitəsinin rəhbəri, general-polkovnik Andrey Kartapolovun sözlərinə görə, Rusiyada Silahlı Qüvvələrin planlaşdırılmış inkişafı davam edir və onların sayı artır. “Finlandiya ilə sərhədə əhatə etmək üçün Leninqrad Hərbi Dairəsi də daxil olmaqla yeni bölmələr yaradılır. Orada da kimsə xidmət etməlidir”, - o əlavə edib. Kartapolov vurğulayıb ki, payızda çağırışçıların sayının cüzi artımı “xüsusi hərbi əməliyyatla bağlı olmayan” obyektiv prosesdir.

Aİ üçün PUA-ların pulunu Rusiya ödəyəcək?

Avropa İttifaqının Ukraynaya ayırdığı 4 milyard avronun yarısı dronlara yönəldiləcək. Bu məlumatı Avropa Komissiyasının sədri

Ursula fon der Leyen Kopenhagendə keçirilən Aİ-nin qeyri-rəsmi sammitində bildirib. Bu mənbə olmasaydı, məsələ adi bir Aİ əməliyyatı olardı. Bütün 4 milyard avro Rusiyanın Aİ-də ələ keçirilən aktivlərindən əldə edilən gəliri əks etdirir. Tədbirdə iştirak edənlərin əksəriyyəti bu aktivlərdən müdafiə məqsədləri üçün daha fəal istifadəyə çağırıblar.

Danimarka paytaxtında keçirilən sammit qeyri-rəsmi xarakter daşsa da (hər hansı məcburi sənədlərin imzalanması ilə başa çatması gözlənilmir), buna baxmayaraq, təkə öz kontekstində olduqca əhəmiyyətlidir. Sammitdən əvvəl Danimarka üzərində uçan naməlum pilotsuz təyyarələr müşahidə edilib. Sammit iştirakçılarının bəyanatlarına əsasən, onlar bunu Rusiyanın psixoloji tədbiri kimi qiymətləndiriblər ki, bu da avropalıları Aİ-də ələ keçirilən Rusiya aktivlərinin idarə edilməsində daha diqqətli olmağa təşviq etmək məqsədi daşıyır. Bununla belə, bu bəyanatların fon der Leyenin elan etdiyi addımın əhəmiyyətini vurğulamaq məqsədi daşması da mümkündür. “Biz hamımız razıyıq ki, Ukrayna bizim birinci müdafiə xəttimizdir və buna görə də biz onun hərbi dəstəyini gücləndirməliyik. Ona görə də biz 4 milyard avro ayırırıq”, - Avropa Komissiyasının rəhbəri bildirib.

O, xüsusi olaraq vurğulayıb ki, bu məbləğin yarısı dron istehsalına sərmayə kimi qoyulmalıdır. Ukrayna Maliyyə Nazirliyi oktyabrın 1-də verdiyi açıqlamada bu pulun artıq daxil olduğunu açıqlayıb. Bəyanatda bu, G7-nin Ukrayna üçün Fövqəladə Gəlirlərin Sürətləndirilməsi (ERA) təşəbbüsü çərçivəsində ayrılan vəsait kimi təsvir edilib. Bu təşəbbüs müsadirə edilmiş Rusiya aktivlərindən istifadə etməklə Kiyevin maliyyələşdirilməsini nəzərdə tutur. Əslində vəsait G7 tərəfindən deyil, Aİ tərəfindən ayrılıb. Mehız Aİ-də, Belçikada Euroclear depozitləri yerləşir və o, yüz milyardlarla avro lüq Rusiya dövlət aktivlərini və müvafiq olaraq onlardan əldə edilən gəlirləri idarə edir.

Əslində, dronların Şimali Avropa üzərində görünməsi sammit iştirakçıları arasında kifayət qədər qorxu yaradıb. Hətta Macarıstanın baş naziri Viktor Orban da səsini dəyişib. Rusiya-Ukrayna münafiqşəsi ilə bağlı qeyri-ənənəvi mövqeyi ilə tanınan, AB və Ukraynada bir çox rəsmilərin praktik olaraq Kremlin təsir agentləri adlandırıldığı bu siyasətçi ölkəsinin Macarıstanın hava məkanına soxulacağı təqdirdə xarici pilotsuz təyyarələri vuracağını bəyan edib. O, digər Avropa ölkələrinin də eyni şeyi etməyi təklif edib. Orban sammitdən əvvəl jurnalistlərə “Vurun, hamısı budur! Əgər səmanızda dövlətinizə aid olmayan pilotsuz təyyarələr görsəniz, təbii ki, onları vurun” deyər tövsiyə edib. Lakin həmin mətbuat konfransı zamanı o, ölkəsinin Ukraynanın Aİ-yə daxil olması ilə bağlı danışıqların başlanmasına mane olmaq niyyətində olduğunu açıqlayıb.

Beləliklə, Danimarka üzərində pilotsuz təyyarələrə baxmayaraq, Orbanın bu məsələdə mövqeyi dəyişməz olaraq qalır. Aİ rəhbərliyinin Macarıstanın vetosunu ləğv etmək əzmi də eyni dərəcədə dəyişməz qalıb. Avropa Şurasının prezidenti Antonio Kostanın təklif etdiyi müvafiq plan cümə axşamı, oktyabrın 2-də yenidən müzakirə olunacaq. Daha sonra Ukrayna prezidenti Vladimir Zelenski Kopenhagendə çıxış edəcək. Əvvəlcə Fransa prezidenti Emmanuel Makron tərəfindən təklif edilən bu assosiasiya Aİ ilə intensiv əlaqələr saxlamaqda maraqlı olan ölkələri birləşdirir. Onların arasında Avropaya inteqrasiyaya ümid edənlər də var. Cümə axşamı günü Kopenhagendə müzakirələr zamanı Aİ-nin genişlənməsi mövzusunun üstünlük təşkil edəcəyi gözlənilir.

V.VƏLİYEV

ola bilsin ABŞ da öz silahlarını Avropadakı NATO müttəfiqlərinə tədarük etməklə layihəyə qoşulsun. Hollandiya Müdafiə Nazirliyi “NATO-nun şərq sərhədinin müdafiəsini gücləndirmək” üçün Polşada Amerikanın “Patriot” hava hücumundan müdafiə sistemləri və Norveçin NASAMS, eləcə də əks-dron sistemlərinin yerləşdirildiyini açıqlayıb. Pentaqonun rəhbəri Pete Hegseth sentyabrın 30-da amerikalı generalların görüşündə deyib ki, biz müharibəyə hazırlaşmalıyıq, çünki sülh istəyirik: “Əgər düşmənlərimiz bizə meydan oxuyacaq qədər ağılsız olsalar, Müharibə Departamenti onları darmadağın edəcək”. Heqseth bəyan edib ki, ABŞ hərbi imkanlarını sürətlə gücləndirməlidir: “Bu təcili məqam daha çox esgər, daha çox döyüş sursatı, daha çox pilotsuz təyyarə, daha çox Patriot, daha çox sualtı qayıq, daha çox B-21 bombardmançı tələb edir. Bizə daha çox innovasiya, hər şeydə daha çox səni intellekt və daha çox intizar lazımdır... daha da güclənməliyik və daha sürətli olmalıyıq”.

Qərb mətbuatının məlumatına görə, Danimarkada keçirilən sammitdə Avropa Komissiyasının dörd flaqman müdafiə proqramı - Avropa “Dron Divarı”, Şərq Cinahının Müşahidəsi, Hava Hücumundan Müdafiə Qalxanı və Kosmik Müdafiə Qalxanı müzakirə ediləcək. Bu layihələr iştirak etmək istəyən bütün Aİ üzv dövlətləri üçün açıq olacaq. Xərclər hələ açıqlanmayıb, lakin ekspertlər 4-7 milyard avro məbləğində bir rəqəm hesab edirlər. Aİ qeyd edib ki, bütün layihənin qəbulundan sonra 12 ay ərzində fəaliyyətə başlaması gözlənilir.

Qərb mətbuatının məlumatına görə, sentyabrın 26-da Avropanın müdafiə məsələləri üzrə komissarı Andrius Kubilius artıq Ukraynanın və bir sıra Aİ dövlətlərinin - Finlandiya, Baltiyanı ölkələr, Polşa, Rumıniya, Bolqarıstan, Macarıstan,

qırıçı təyyarələri və raketləri aşkar etməkdə yaxşıdır, lakin kiçik pilotsuz təyyarələr çox aşağıdan uçuşda bizə radarlar, akustik sensorlar və digər texniki avadanlıqlar lazımdır - və burada ukraynalıların yaxşı təcrübələri var və bu, həqiqətən də ən effektivdir”, - Kubilius bildirib.

Avropa komissarı dronları məhv etmək üçün üç variant müəyyən edib. Birincisi, dronları sıradan çıxaran elektron döyüş sistemlərinin istifadəsi. İkincisi, pilotsuz təyyarələrin ələ keçirilməsi üçün İHA-ların istifadəsi. Üçüncü variant, Kubilius qeyd etdi, zenit artilleriyasının, pulemyotların və mobil qrupların istifadəsidir. Avropa komissarı həmçinin “müəyyən ölkələrdə artıq inkişaf mərhələsində olduğu” iddia edilən lazer sistemlərini də xatırladıb.

Bu görüşdə Ukraynanın müdafiə naziri Denis Şmıxal Aİ nümayəndələrinə Avropanın müdafiəsində metodoloji və praktiki dəstək vəd edib. “”Dron divarı” Ukraynanın bir hissəsi olmağa hazır olduğu Avropada prinsipial olaraq yeni müdafiə ekosistemi yaradacaq. Biz müttəfiqlərimizlə birlikdə səmada əks fəaliyyətimizi koordinasiya edəcəyik və effektiv həllər həyata keçirəcəyik”, - Şmıxal bildirib. KİV-in məlumatına görə, Ukrayna qoşunları bir gün döyül yerli qoşunların naməlum pilotsuz təyyarələrin (Avropada onların Rusiya olduğuna inanır) görünüşünü qeydə aldığı Danimarkaya PUA-ya qarşı əməliyyatlarda yerli mütəxəssisləri öyrətmək üçün gəliblər. Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargahının məlumatına görə, Danimarkada ukraynalı mütəxəssislərin danimarkalı həmkarları ilə yanaşı iştirak etdiyi “Müdafiə qanadları” adlı birgə təlimlər başlayıb.

Bu fonda Macarıstan artıq açıq şəkildə bəyan edib ki, “Dron divarı”na dəstək verməyəcək. Amerikanın “Politico” nəşri Almaniyanın müdafiə naziri Boris

“Valday” Diskussiya Klubunun 22-ci illik yığıncağının plenar iclasında Rusiya prezidenti Vladimir Putin qlobal proseslərə baxışını açıqlayıb və hazırkı münaqişələrin, o cümlədən Ukraynadakı hərbi əməliyyatların əsas səbəblərini izah edib. Onun fikrincə, əvvəlki monosentrik dünya gücə və sadələşdirilmiş modellərə əsaslanırdı- “lingə qarşı heç bir müdafiə yoxdur”. Ancaq yeni dünya kvant mexanikası qədər mürəkkəbdir. Və bu şəraitdə BMT-nin də dəyişikliyə ehtiyacı var.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığın artırılması” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Putin çoxqütblü dünyanın 6 prinsipini açıqladı

Rusiya lideri yeni çoxqütblü dünyanın 6 prinsipini qeyd edib. Putinin sözlərinə görə, 1-ci prinsip çox daha açıq “xarici siyasət davranışı üçün yaradıcı məkandır”. “Faktiki olaraq heç bir şey əvvəlcədən müəyyən edilməyib; hər şey fərqli şəkildə gedə bilər. Beynəlxalq münasibətlərin hər bir iştirakçısının hərəkətlərinin dəqiqliyindən, ardıcılığından və düşünülmüş olmasından çox şey asılıdır”- prezident bildirib.

2-ci prinsip çoxqütblü məkanın dinamizmidir. “Dəyişikliklər artıq dediyim kimi tez, bəzən isə birdən-birə, praktiki olaraq bir gecədə baş verir. Təbii ki, onlara hazırlaşmaq çox çətindir, bəzən isə onları proqnozlaşdırmaq mümkün deyil. Biz dərhal, belə demək mümkünsə, real vaxt rejimində reaksiya verməliyik”,- Rusiya dövlət başçısı deyib.

3-cü prinsip budur ki, bu “məkan çox daha demokratikdir” və “çoxlu sayda siyasi və iqtisadi oyunçular üçün imkanlar və yollar açır”. “Bəlkə də heç vaxt qlobal səhnədə ən mühüm regional və qlobal proseslərə təsir edən və ya təsir etmək istəyən bu qədər çox ölkə olmamışdı”,- Rusiya lideri hesab edir.

Prezident əlavə edib ki, müxtəlif ölkələrin mədəni, tarixi və sivilizasiya xüsusiyyətləri əvvəlkindən daha böyük rol oynayır. “Biz ümumi zəmin və ümumi maraqlar axtarmalıyıq”. Bir məşhur müğənninin oxuduğu kimi, “Orada, dumanın o tərəfində” və ya “Orada, okeanların o tayında” prinsipi ilə heç kim uzaqda kiminsə qoyduğu qaydalarla oynamağa hazır deyil”- Putin deyib.

5-ci prinsip budur ki, “istənilən həll yolları yalnız bütün maraqlı tərəfləri və ya böyük əksəriyyəti qane edən razılaşmalar əsasında mümkündür”. “Əks halda, qətiyyətlə real həll yolu olmayacaq, yalnız boş ritorika və səmərəsiz ambisiya oyunu olacaq. Ona görə də nəticələrə nail olmaq harmoniya və tarazlıq tələb edir”,- o vurğulayıb.

6-cı prinsip çoxqütblü dünyanın imkanlarının və təhlükələrinin ayrılmaqlığıdır. “Əlbəttə ki, əvvəlki dövrü xarakterizə edən diktərlərin zəifləməsi və hamı üçün azadlıq məkanının genişlənməsi danılmaz faydadır. Eyni zamanda, belə şəraitdə bu davamlı tarazlığı tapmaq və qurmaq xeyli çətindir, bu da özlüyündə aşkar və ifrat riskdir”,- Rusiya lideri hesab edir. Putin xatırladı ki, “blokların qarşıdurması üçün əsasları aradan qaldırmağa və ümumi təhlükəsizlik məkanı yaratmağa çalışan Rusiya hətta 2 dəfə NATO-ya

qoşulmağa hazır olduğunu bəyan edib- ilk dəfə 1954-cü ildə, daha sonra isə ABŞ prezidenti Klintonun 2000-ci ildə Moskvaya səfəri zamanı. Bununla belə, onlar Rusiya ilə birgə işləməkdən imtina etdilər, çünki “Qərbi həmkarlarımız özlərini geosiyasi və tarixi stereotiplərin əsarətindən, dünyanın sadələşdirilmiş, sxematik mənzərəsindən xilas etməyə hazır olmadıqlarını sübut etdilər”.

Prezident həmçinin qlobal proseslər haqda öz müşahidəsini bölüşüb: “Bir çoxları liberal dünya nizamını məqbul, hətta müəyyən mənada əlverişli hesab edirdilər, lakin bu, yaxşı heç nəyə gətirib çıxarmadı”. Nümunə üçün Putin

rin sayı və miqyasına görə Rusiya dünya tarixində mütləq rekordçudur: 30 min və bəlkə də daha çox sayda hər cür məhdudiyətlər”.

Rusiya lideri vurğulayıb ki, buna baxmayaraq opponentlər tam iflasa uğradılar, çünki Rusiya dünyaya ən yüksək dözümlülük dərəcəsini, ən güclü xarici təzyiqlə tab gətirmək qabiliyyətini nümayiş etdirdi, halbuki bu təzyiqlər təkə bir ölkəni deyil, bütöv bir ölkələr koalisiyasını sındıra bilərdi”.

“Bizi qovmaq, sıxışdırmaq istedikləri qlobal sistem Rusiyayı sadəcə olaraq buraxmayacaq, çünki dünyaya ümumi balansın çox mühüm hissəsi kimi Rusiya lazımdır. İlk növbədə ona görə ki, qlobal

məşhur deyimi xatırladı: “Lingə qarşı heç bir müdafiə yoxdur, əlbəttə ona qarşı qoyulan lingədən başqa. Və bu, həmişə aydın görünür. Dünyadakı hadisələrin mahiyyəti budur”.

Prezident qeyd edib ki, Qərbin hökmranlığı dövründə beynəlxalq münasibətlər üçün xarakterik olan çoxluğun azlığa tabe olması öz yerini çoxtərəfli, daha əməkdaşlıqlı yanaşmaya verir: “Bu, aparıcı oyunçular arasında razılaşmalara və hamının maraqlarının nəzərə alınmasına əsaslanır. Bu, əlbəttə ki, harmoniyaya və mütləq münaqişəsizliyə zəmanət vermir. Ölkələrin maraqları heç vaxt tam üst-üstə düşmür və beynəlxalq münasibətlərin bütün tarixi, əlbəttə ki, onların reallaşması uğrunda mübarizədir”.

Putin opponentlərin “Rusiyayı qlobal sistemdən çıxarmaq, onu siyasi, mədəni və informasiya təcridinə və iqtisadi autarkiyaya sürükləmək” səylərini xatırladı: “Bizə qarşı tətbiq edilən və biabırçı şəkildə “sanksiyalar” adlandırılan tədbirlər

tarazlığı Rusiyasız qurmaq mümkün deyil: nə iqtisadi, nə strateji, nə mədəni, nə də nə logistika cəhətdən. Düşünürəm ki, bütün bunları məhv etməyə cəhd edənlər bunu artıq dərk ediblər. Lakin bəziləri inadla öz məqsədlərinə çatmağa ümid edirlər: Rusiyaya, necə deyərlər, strateji məğlubiyyət vermək xəyalındadırlar... Onlar biri digərindən daha fantastik planlar qurdular. Düşünürəm ki, artıq sakitləşmək, nəticə çıxarmaq, reallığı dərk etmək və hansısa yolla münasibətləri tamam başqa istiqamətdə qurmaq vaxtıdır”, - deyən Putin əlavə edib ki, bu planın fəlakətini ən inadkarlar belə son nəticədə başa düşəcəkdir.

Rusiyanın NATO-ya hücum etməyi planlaşdırdığını yalnız ya çox səriştəsiz ya da sadəcə vicdansız olanlar deyə bilər, çünki onlar özləri buna inanmırlar, lakin buna öz vətəndaşlarını inandırmağa çalışırlar. Açıqı, mən sadəcə demək istəyirəm: sakitləşin, rahat yatın və nəhayət, öz problemləri

nizlə məşğul olun. Avropa şəhərlərinin küçələrində baş verənlərə baxın, iqtisadiyyatda, sənayedə, Avropa mədəniyyətində nələr baş verir, böyük borclar və sosial təminat sistemlərinin artan böhranı, nəzarətdən kənar miqrasiya, zorakılığın artması, o cümlədən siyasi zorakılıq və solçu, ultra-liberal və irqçi prezidentlərin radikallaşması, cəmiyyəti marjinalaşdırdı”.

Putin Avropanın artan hərbiləşməsinə işarə edib: “Bu, sadəcə sözlərdir, yoxsa cavab tədbirləri görməyimizin vaxtıdır? Eşidirik və siz də bunu bilirsiniz, məsələn, Almaniya öz ordusunun yenidən Avropanın ən güclü ordusu olması lazım olduğunu deyir. Biz diqqətlə dinləyirik, deyilənləri başa düşürük”.

Dövlət başçısı vurğulayıb ki, Rusiyanın cavabı özünü çox gözlətməyəcək: “Rusiya dəfələrlə sübut edib ki, təhlükəsizliyimizə, vətəndaşlarımızın sülh və əmin-amanlığına, suverenliyimizə və dövlətçiliyimizə təhlükə yarananda biz tez cavab veririk. Təhrik etməyə ehtiyac yoxdur. Heç vaxt belə

Fələstin-İsrail və digər münaqişələr deyil, həm də Ukrayna faciəsi nümunə göstərib. Ukrayna münaqişəsinin səbəblərini onun indiki, ən kəskin mərhələsinin fonunu öyrənməkdən çəkinməyən hər kəs yaxşı bilir”.

“Hər şey fərqli ola bilərdimi” sualına cavab olaraq Putin ABŞ prezidenti Donald Tramp ilə razılaşdığını bildirdi və qeyd etdi ki, o, hakimiyyətdə olsaydı, bunun qarşısını almaq olardı.

“Yeri gəlmişkən, mən hesab edirəm ki, Sovet İttifaqının dağılması o vaxtkı Rusiya rəhbərliyinin mövqeyi ilə bağlı idi ki, bəs kommunizm bitəndən sonra “qardaşlaşma” işə düşəcək, hər hansı ideoloji qarşıdurmadan qaçmaq mümkün olacaq. Xeyr, belə bir şey olmadı. Belə çıxır ki, burada başqa amillər də var, geosiyasi maraqlar.

Rusiya Prezidenti vurğulayıb ki, bu, sadəcə olaraq, onların geosiyasi məqsədlərinə nail olmaq, nəzarət zonalarını genişləndirmək və hətta müharibədən az da olsa pul qazanmaq üçün bir bəhanə və vasitədir: “Beləliklə, onlar 2014-cü ildə Ukraynada baş vermiş qanlı dövlət çevrilişindən sonra Donbass faciəsinə, rusların soyqırımına və bizim dedə-baba, tarixi ərazilərimizin dağıdılmasına illərlə laqeyd baxaraq, NATO infrastrukturunu qapımızın ağızınadək sürüblər”.

Bu yaxınlarda özünün 80 illik yubileyini qeyd edən BMT-yə gəlincə, RF rəhbəri qeyd edib ki, bu, bu günə qədər aktual qlobal problemlərin həllinin mümkün olduğu beynəlxalq təşkilatın yaradılmasında ən uğurlu təcrübədir: “Bəli, əlbəttə ki, BMT-nin işində çoxlu problemlər var. Amma hələlik BMT-dən yaxşı heç nə yoxdur. Bunu da etiraf etmək lazımdır”.

Prezident çıxışının sonunda onu da qeyd etdi ki, “dünyada birləşmə cəhdləri, hamıya guya universal modelin tətbiqi cəhdləri olub ki, bu da əksər xalqların mədəni və etik ənənələrinə ziddir”.

“Səthi, süni və xüsusi tətbiq edilən şeylər uzun sürmür. Öz adət-ənənələrinə hörmət edənlər isə, bir qayda olaraq, başqalarına toxunmurlar”, - Putin deyib. Bundan başqa, o vurğulayıb ki, indiki Amerika administrasiyası öz maraqlarını birbaşa bəyan edir, lakin “lakin heç bir lazımsız ikiüzlülük olmadan: “Ancaq bağlılaşın, Rusiya da maraqlarını rəhbər tutmaq hüququnu özündə saxlayır, bunlardan biri, yeri gəlmişkən, Birləşmiş Ştatlar ilə tam hüquqlu münasibətlərin bərpasıdır. Və nə fikir ayrılıqlarından asılı olmayaraq, eger biz bir-birimizə hörmətlə yanaşsaq, o zaman sövdələşmə, hətta ən sərt və ən israrlı olsa da, nəticə etibarilə münaqişənin həllinə gətirib çıxaracaq”, - Putin yekunlaşdırıb.

Elçin Bayramlı

İnfarktın səbəbi COVID-19 peyvəndidir?

Əksər hallarda biz söhbəti bir-başaya pandemiya ilə başlayırıq və hər şeyi ona bağlayırıq. Halbuki bu problem təkcə pandemiya ilə məhdudlaşmır. Bu sözləri Axar.az-a açıqlamasında tibb elmləri doktoru, professor Adil Qeybullla gənc yaşda infarkt hallarının çoxalmasının pandemiya zamanı vurulan peyvəndlərlə bağlı olması haqda danışarkən bildirib.

"Doğrudur, COVID-19 və vaksinasıya dövründən sonra tromblasma və digər ürək-damar problemlərinin sayı artıb. Bununla bağlı beynəlxalq səviyyədə tədqiqatlar aparılır və yaxın vaxtlarda nəticələr açıqlana-

Professor aydınlıq gətirdi

caq. Bu təsirləri inkar etmək olmaz. Amma məsələ yalnız bununla bitmir. Mənim fikrimcə, əsas məsələ müstəqillikdən sonrakı dövrdə həyat tərzimizin kəskin dəyişməsidir. Bu, daha ciddi faktordur", - həkim qeyd edib.

A.Qeybullu bazarda süni və qatqılı qidaların artmasının da insan sağlamlığına mənfi təsir göstərdiyini vurğulayıb: "Yağların istehsalına diqqət edin: dünya əhalisi bu gün 8 milyarda yaxınlaşır. Bu qədər insana yağ məhsulları çatdırmaq üçün nə qədər inək yetişdirilməlidir? Bu, sadə görünərsə də, çox düşündürücü sualdır. Ona görə də bazarda süni və qatqılı məhsulların artımı qaçılmazdır. Lakin bu qidalar insan orqanizminə ciddi zərər vurur və onların istifadəsi sürətlə artır. Nəticə olaraq, sağlam qalmaq üçün az yemək, düzgün qidalanmaq və daha çox hərəkət etmək hər bir insanın həyat prinsipi olmalıdır".

Manatla verilmiş kreditlər bahalaşdı?

Cari ilin sentyabr ayının 1-nə Azərbaycanda milli valyutada yeni verilmiş kreditlər üzrə orta illik faiz dərəcəsi 18.52% təşkil edib. Bu barədə Azərbaycan Mərkəzi Bankı məlumat yayıb. Bildirilib ki, manatla yeni verilmiş kreditlərin orta faiz dərəcəsi ilin əvvəli ilə müqayisədə 1.96 faiz bəndi, ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə isə 2.40 faiz bəndi artıb.

Qeyd edək ki, cari ilin sentyabr ayının 1-nə Azərbaycanda bankların kredit portfelinin həcmi

28 milyard 704.9 milyon manata bərabər olub. Kredit portfelinin 15 milyard 91.8 milyon manatı biznes kreditləri, 9 milyard 114.5 milyon manatı istehlak kreditləri, 4 milyard 498.6 milyon manatı isə ipoteka kreditləri təşkil edib.

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

"Alkoqoldan asılı insanlar depressiyaya meyilli olurlar"

"Spirtli içkilər zərərli vərdişlər sırasında xüsusi yer tutur və insan sağlamlığına çoxsaxəli mənfi təsirlər göstərir. İlk növbədə, spirt mərkəzi sinir sisteminin fəaliyyətini zəiflədir.

Xüsusilə 20–25 yaşadək gənclərdə bu təsir daha qabarıq şəkildə özünü göstərir və gələcəkdə yaddaş pozuntuları, Alzheimer xəstəliyi, eləcə də müxtəlif psixoloji problemlərə yol açmağa bilər. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Qida təhlükəsizliyi Hərəkatının rəhbəri, Sağlam qidalanma mütəxəssisi Məhsəti Hüseynova deyib. O bildirib ki, uzunmüddətli spirt istifadəsi qaraciyər xəstəlikləri, o cümlədən siroz və hepatit kimi ağır diaqnozlarla nəticələnə bilər: "Bununla yanaşı, alkoqol qan dövranını sürətləndirərək ürək-damar sistemində pozuntular yaradır, hipertoniya və digər kardioloji problemlərin meydana çıxmasına səbəb olur.

Spirtli içkinin müntəzəm qəbulu həzm orqanlarının fəaliyyətinə də mənfi təsir göstərir, mədə-bağırsaq sistemində xroniki xəstəliklər yaradır. Sinir sistemində balanssızlığa gətirib çıxardığı üçün alkoqoldan asılı insanlar depressiyaya, aqressiv davranışlara və psixoloji gərginliyə daha çox meyilli olurlar. Belə şəxslərdə normal həyat fəaliyyətinin zəifləməsi, əmək məhsuldarlığının aşağı düşməsi və ictimai mühitdə münasibətlərin korlanması müşahidə edilir. Qadınlarda isə alkoqoldan istifadənin daha təhlükəli nəticələri var: hamiləlik dövründə dölün inkişaf qüsurlarına, uşaq ölümlərinə və xəstəliklərlə dünyaya gəlməsinə səbəb ola bilər.

Digər ciddi problem saxta spirtli içkilərin satışdır. Saxta məhsullar dad, qoxu və keyfiyyət göstəricilərinə görə orijinaldan fərqlənir və orqanizm üçün yüksək dərəcədə təhlükəlidir. Onların qablaşdırma, etiket və qiymət fərqləri də diqqətə alınmalıdır. Çox vaxt saxta içkilər keyfiyyətli məhsulların üz qabığını kopyalamaqla satışa çıxarılır. Belə hallarda zəhərlənmələr, görmə qabiliyyətinin itirilməsi, hətta ölümlə nəticələnən faciələr baş verə bilər.

Bu səbəbdən spirtli içkilərin yalnız rəsmi satış məntəqələrindən, lisenziyası olan mağazalardan alınması tövsiyə olunur.

Etiket üzərində istehsalçı şirkət, istehsal tarixi, son istifadə müddəti və tərkib barədə məlumatlar aydın şəkildə göstərilməlidir. Əgər məhsul real bazar qiymətindən xeyli ucuz satılırsa, bu, onun saxta olmasının əsas göstəricisidir. Nəticə etibarilə, spirtli içkilərdən uzaq durmaq həm sağlamlığın qorunması, həm də cəmiyyətin sosial təhlükəsizliyi baxımından mühüm şərtidir".

Səbinə Hüseynli

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 3000